

Akran Zorbalığındaki Seyirci Rolünde Drama Etkinlikleriyle Yapılandırılmış Forum Tiyatro Çalışmasının Kullanımı*

Şeyma Koç¹, Zeki Özen²

Makale Bilgisi

DOI: 10.21612/yader.2025.001

Makale Geçmişi

Gönderim: 12.12.2024

Kabul: 21.01.2025

Anahtar Sözcükler

Eğitimde drama

Forum Tiyatro

Akran zorbalığı

Zorbalıkta seyirci

Makale Türü

Araştırma makalesi

Öz

Akran zorbalığı, akran gruplarının bulunduğu tüm ortamlarda tarih boyunca varlığını sürdüren bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitimde drama çalışmalarında uygulanan Forum Tiyatro yaklaşımı ise ezen-ezilen ilişkilerinin olduğu her türlü konuyu sahneye taşıyarak seyircilerin aktif katılımıyla bu problemlere çözüm bulmayı amaçlayan interaktif bir yaklaşımdır. Bu çalışmada, günümüzde okullarda artış gösteren akran zorbalığı olgusu incelenmiş ve özellikle zorbalığa seyirci kalan bireylerin bu davranışlara müdahalelerinin hem kendi hem de başkalarının çözüm önerilerinin sonuçlarını deneyimlemelerini sağlayan Forum Tiyatro yaklaşımının bu kişilerin davranışları üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Araştırmada karma yöntem tercih edilmiştir. Araştırmanın örneklemi, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Eskişehir ili Odunpazarı ilçesinde bulunan Salih Zeki Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören 9. ve 10. sınıf öğrencilerinden oluşan 280 kişilik bir gruptur. Nicel veriler, Zorbalıkta Seyirci Müdahale Ölçeği (ZSMÖ) aracılığıyla toplanırken, nitel veriler yarı yapılandırılmış görüşme ve odak grup görüşmesi teknikleri ile elde edilmiştir. Seyirci grubundan rastgele seçilen 8 kız ve 8 erkek öğrenci ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış, ayrıca 24 kişilik bir seyirci-oyuncu grubuyla odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen nitel veriler; içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmanın hem nicel hem de nitel bulguları, Forum Tiyatro uygulamasının lise öğrencilerinin zorbalığa seyirci olarak müdahale düzeylerini artırmada önemli bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda, eğitim kurumlarına rehberlik ve psikolojik danışmanlık programlarına Forum Tiyatro gibi interaktif ve katılımcı yaklaşımların entegre edilmesi önerilmektedir.

Önerilen Atıf

Koç, Ş., & Özen, Z. (2025). Akran zorbalığındaki seyirci rolünde drama etkinlikleriyle yapılandırılmış forum tiyatro çalışmasının kullanımı. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 20(1), 1–25. <https://doi.org/10.21612/yader.2025.001>

* Bu makale; Doç. Dr. Zeki Özen danışmanlığında Şeyma Koç tarafından hazırlanan ve 2024 yılının 26 Ağustos günü savunulmuş olan Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünden onay alan “Drama Etkinlikleri ile Yapılandırılmış Forum Tiyatro Çalışmalarının Akran Zorbalığında Seyirci Rolü Bağlamında Kullanılması” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

1. Bilim Uzmanı, Eskişehir Salih Zeki Anadolu Lisesi, MEB, Eskişehir, Türkiye, E-posta: seeymaakooc@gmail.com, Orcid Id: 0009-0003-7827-4191
2. Doç.Dr., Ankara Üniversitesi, Temel Eğitim Bölümü, Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye, E-posta: zozen@ankara.edu.tr, Orcid Id: 0000-0003-0448-4949

Giriş

Saldırganlık, bir kişi, grup veya nesneye yönelik bilinçli bir zarar verme amacı taşıyan davranışlar olarak tanımlanır. Bu tür eylemler, insanlık tarihi boyunca varlığını sürdürmüştür. Okul ortamında öğrenciler arasındaki saldırgan davranışlar ise 1970’lerden itibaren akademik olarak dikkat çekmeye başlamıştır. Berger’in (2007) belirttiği gibi, konuyla ilgili ilk sistematik araştırmalar, Norveç’te akran zorbalığına maruz kalan ve zorbalığa uğradığını belirten, notlar bırakarak intihar eden üç öğrencinin ardından başlamıştır (Akt. Türk Kurtça, Ermağan Çağlar ve Sanal Özcan, 2019).

Zorbalıkla ilgili yapılan tanımlara bakıldığında, zorbalığın saldırganlık içeren bir dizi eylem olarak değerlendirilebileceği görülmektedir. Türk Dil Kurumu’na göre, “zorba” terimi, gücüne dayanarak başkalarına söz hakkı ve davranış özgürlüğü tanımayan kişiyi ifade ederken, “zorbalık” ise zorbaca davranışlar sergileme olarak tanımlanmaktadır. Akran zorbalığı, okul şiddetinin en yaygın türlerinden biri olarak kabul edilir (Çarkıt ve Bacanlı, 2020). Bu olgu, psikoloji, sosyoloji ve eğitim bilimleri alanlarında kapsamlı bir şekilde ele alınmış ve tanımlanmıştır. Yapılan araştırmalar, akran zorbalığının sadece güçsüz bir bireyin daha güçlü biri tarafından şiddete maruz kalması olarak görülmemesi gerektiğini, aynı zamanda grup dinamikleri, sosyal baskılar ve toplumsal normlar gibi çeşitli faktörlerin etkisiyle şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Akran zorbalığı ile ilgili yapılan tanımlara bakıldığında, Olweus’un (1999) çalışmalarında bu kavramın ilk kez Heinemann tarafından ele alındığı belirtilir. Heinemann, akran zorbalığını bir grubun başka bir grup ya da öğrencilere yönelik saldırganlık içerikli davranışları, yani grup saldırganlığı olarak tanımlamıştır (akt. Kaşıkçı, 2018). Ancak Olweus, bu tanımın grup saldırganlığına odaklanmasının ötesine geçerek, akran zorbalığının bireysel düzeyde de gerçekleşebileceğini belirtmiştir. Olweus’a göre akran zorbalığı, çocuklar ve gençler arasında, okul içinde ya da çevresinde ortaya çıkan, bir ya da birden fazla kişinin başka bir bireye veya gruba zarar verme ya da rahatsız etme amacı taşıyan saldırgan davranışları kapsamaktadır. Bu bağlamda, akran zorbalığı, eğitim kurumlarında öğrencilerin güvenliğini sağlamak adına çözülmesi gereken kritik bir sorun olarak öne çıkmaktadır.

Akran zorbalığı, farklı davranış biçimleriyle kendini gösterebilir ve çeşitli türlere ayrılmaktadır. Her bir zorbalık türü, kendine özgü özellikler taşır. Fiziksel zorbalık, mağdura doğrudan fiziksel zarar veren davranışları içerir; bunlar arasında itme, vurma, tekme atma, tokatlama ve saç çekme gibi fiziksel saldırı veya şiddet içeren eylemler yer alır. Sözel zorbalık ise mağdurun özgüvenini ve özsaygısını zedelemeye yönelik isim takma, alay etme, tehdit etme ve küçük düşürme gibi hakaret içeren sözlü saldırılardan oluşur. İlişkisel zorbalık, mağdurun sosyal ilişkilerini ve toplumsal kabulünü hedef alır; dedikodu yayma, iftira atma, dışlama, sosyal izolasyon ve mağdurun başkalarıyla olan ilişkilerini sabote etme gibi davranışlarla bireyin toplumdaki konumunu zayıflatmaya yönelik kasıtlı eylemleri kapsar. Bu farklı zorbalık türleri, öğrencilerin psikososyal gelişimlerini olumsuz etkileyen ciddi sorunlardır.

Akran zorbalığına ilişkin rollere bakıldığında, zorbalık sürecinde yer alan dört temel grup öne çıkmaktadır; zorba, mağdur, hem zorba hem mağdur olan bireyler ve seyirciler. Zorba, güç dengesizliğinden yararlanarak mağdura fiziksel, duygusal ya da psikolojik zarar vererek kendini üstün kılmayı veya başkaları üzerinde kontrol sağlamayı amaçlayan birey ya da bireylerdir (Olweus, 1993). Mağdur, zorbalık karşısında savunmasız kalan, genellikle fiziksel ya da sosyal açıdan daha zayıf görüldüğü için zorbanın baskısına maruz kalan ve kendini korumakta güçlük çeken bireylerdir (Olweus, 1993). Zorba/mağdur, hem zorbalığa maruz kalan hem de başkalarına zorbalık yapan,

bu şekilde güç dengesizliğinin farklı bağlamlarda nasıl değişebileceğini ortaya koyan bireylerdir (Espelage ve Holt, 2001). Seyirci, zorbalık durumuna doğrudan müdahale etmeyip olayları izleyen, pasif tutumlarıyla zorbalığın devamına dolaylı olarak katkıda bulunabilen ancak aynı zamanda mağduru koruma veya olayı sonlandırma potansiyeli taşıyan bireylerdir (Salmivalli, 2010).

Akran zorbalığı, çocuklar ve ergenler arasında yaygın görülen bir sorundur. Bu tür zorbalık davranışları, bireylerin duygusal ve psikolojik sağlıkları üzerinde olumsuz etkiler yaratarak uzun vadeli sonuçlar doğurabilir. Akran zorbalığının sonuçlarına ilişkin yapılan araştırmalar, zorbalık davranışlarının tüm taraflar üzerinde kalıcı etkiler bıraktığını göstermektedir. Zorba, mağdur ve seyirci grupları, zorbalık sürecinde fiziksel, psikolojik, sosyal ve bilişsel problemlerle karşı karşıya kalmaktadır.

Literatürde yapılan zorbalık araştırmalarının büyük bir kısmının zorba veya mağdur gruplarına odaklandığı görülmektedir. Ancak, zorbalık davranışının devam etmesinde veya sona erdirilmesinde kilit rol oynayan seyirciler, bu süreci etkileme gücüne sahiptir. Ahmed (2008) ve Hawkins ve arkadaşlarının (2001) araştırmalarına göre, seyirciler zorbalık olaylarına müdahale ettiklerinde, bu olayların yaklaşık %60'ının 10-12 saniye içinde sona erdiği belirtilmektedir (akt. Kurt Demirbaş ve Öztemel, 2022). Seyirci grubu, diğer gruplarla karşılaştırıldığında daha kalabalıktır. Koçak ve Yelboğa'nın (2019) çalışmasında, katılımcıların %82,2'sinin seyirci, %10,2'sinin mağdur, %5,2'sinin zorba-mağdur ve %2,4'ünün zorba olduğu ortaya konmuştur. Bu durum, seyirci grubunun, zorbaya davranışlarını sorgulatacak ve bu davranışlardan vazgeçirecek; aynı zamanda mağdura doğru tepkiler vererek müdahale edebilmesi için cesaretlendirecek bir rol model olabileceğini göstermektedir. Bu nedenle, akran zorbalığının çözümünde seyirci grubuna yönelik çalışmaların göz ardı edilenden çok daha önemli olduğu düşünülmektedir.

Akran zorbalığını önlemeye yönelik çeşitli programlar ve politikalar uygulanmakla birlikte, bu sorun birçok toplumda hala yaygın bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Bu nedenle, zorbalığın çözümü için sürekli ve yenilikçi yaklaşımlar gereklidir. Eğitim literatürü, okul ortamlarında zorbalık ve saldırganlıkla mücadele eden stratejileri kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Bu çalışmalar, eğitimciler, öğrenciler ve aileler arasında iş birliği gerektiren önleyici ve müdahale edici yaklaşımları tartışmaktadır. Okullarda öğrenciyi yakından gözleme imkanına sahip olan rehber öğretmenler, zorbalığın önlenmesi ve zorbalığa müdahale sürecinde öğrencilere yönelik yapılan bireysel çalışmaların yetersiz olduğu yönünde görüş bildirmektedir.

Eğitim ortamlarının bireylere sunduğu fırsatların niteliği büyük bir öneme sahiptir. Okullar, öğrencilerin güvenliğini sağlama sorumluluğunu çeşitli yaklaşımlarla yerine getirdiğinde, güvenlik daha sağlam ve sürdürülebilir bir temele oturmaktadır. Bu çerçevede, akran zorbalığına yönelik okul politikaları önemli bir rol oynarken, öğrencilerin zorbalıkla mücadele konusunda farklı yöntemlerle güçlendirilmesi de en az bu politikalar kadar önem taşımaktadır. Bu sorumluluğun yerine getirilmesinde kullanılan etkili yöntemlerden biri de eğitimde sanatın kullanımına dayanmaktadır.

Sanat çalışmaları, bireylerin duygusal gelişiminde ve kendilerini ifade etme becerilerinin gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Sanat, bireylere duygularını sağlıklı bir şekilde dışa vurma ve bu süreçte kendilerini daha iyi tanıma fırsatı sunmaktadır. Eğitimde sanatın önemi, yalnızca akademik başarıyı artırmakla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda sosyal farkındalık ve toplumsal sorumluluk bilincini geliştirerek bireyin bütüncül gelişimini desteklemektedir (Gardner, 1983). Sanat çalışmaları, öğrencilerin hem kendilerini hem de çevrelerini eleştirel bir bakış açısıyla

değerlendirmelerine ve topluma daha duyarlı bireyler olarak katkı sağlamalarına yardımcı olur. Eisner (2002), sanatın yaratıcı düşünme, problem çözme ve eleştirel düşünme becerilerinin gelişiminde etkili olduğunu vurgulamaktadır. Bu beceriler, bireylerin günlük yaşamda karşılaştıkları karmaşık problemleri daha yaratıcı ve etkili yollarla çözmelerine olanak tanımaktadır. Sanat yoluyla bireyler kendilerini daha iyi ifade edebilir ve empati yeteneklerini geliştirebilirler (Winner ve Hetland, 2000). Ayrıca sanat, soyut düşünmeyi teşvik ederek duygusal zekanın gelişimine katkı sağlar (Goleman, 1995). Resim, müzik, drama ve edebiyat gibi sanat dalları, öğrencilerin deneyimlerini, duygularını ve düşüncelerini anlamlı bir biçimde ifade etmelerine imkân tanır (Dewey, 1934). Bu bağlamda, eğitimde drama çalışmaları da öne çıkan sanat alanlarından biridir.

Eğitimde drama, katılımcıların aktif katılımını teşvik eden, rol oynama ve doğaçlama gibi teknikler kullanarak deneyimsel öğrenmeyi destekleyen bir pedagojik yöntemdir. Bu yaklaşım, bireylerin duygusal, sosyal ve bilişsel gelişimlerine katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Eğitimde drama süreçleri, empati kurma, problem çözme, iletişim becerilerini geliştirme ve farklı perspektifleri anlama gibi yeteneklerin gelişimine olanak sağlar. Doğaçlama, canlandırma ve grup çalışmaları aracılığıyla, katılımcılara belirli bir metne dayanmaksızın kendilerini ifade etme ve öğrenme sürecine aktif şekilde katılma imkânı sunar.

Eğitimde drama yöntemi, özellikle çocuk ve gençlerin eğitiminde eleştirel düşünme, sosyal farkındalık ve duygusal zekâ gibi becerilerin kazandırılmasında etkili bir araç olarak kullanılmaktadır. Ayrıca, eğitimde drama, sanat eğitimi ve psikodrama gibi alanlarla kesişen disiplinler arası bir yaklaşım sunarak, katılımcıların kendi potansiyellerini keşfetmelerine olanak tanımaktadır. Adıgüzel'e (2018) göre eğitimde drama, bireylerin kendini tanıma ve kendini gerçekleştirme, başkalarıyla etkili iletişim kurma, demokratik tutumlar edinme, sosyal duyarlılık geliştirme ve duyguların sağlıklı bir şekilde boşalması gibi olumlu etkiler yaratmaktadır. Bu bağlamda, eğitimde drama yöntemi, akran zorbalığını önleme ve müdahalede önemli bir pedagojik araç olarak değerlendirilmektedir. Drama, katılımcıların empati kurma, duygusal farkındalık geliştirme ve sosyal becerilerini güçlendirme süreçlerini destekleyen yaratıcı bir eğitim yaklaşımı sunmaktadır.

Eğitimde drama, öğrencilerin farklı roller üstlenerek zorbalık deneyimlerini derinlemesine anlamalarını sağlar. Drama etkinlikleri sırasında öğrenciler, zorbalığa maruz kalan, zorbalık yapan veya bu duruma tanık olan bireylerin duygularını, düşüncelerini ve bakış açılarını keşfetme imkânı bulurlar. Bu süreç, akran zorbalığının yol açtığı duygusal ve sosyal zararların fark edilmesine yardımcı olarak empati becerisinin gelişimine katkı sağlar (Maunder ve Crafter, 2018). Rol oynama ve doğaçlama teknikleri, öğrencilerin farklı problem çözme stratejilerini deneyimlemelerine olanak tanıyarak, hem zorbalığa maruz kaldıklarında kendilerini savunma hem de zorbalığa tanıklık ettiklerinde müdahale etme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur (Smith ve Sharp, 2003).

Eğitimde drama, akran zorbalığında yer alan güç ilişkilerini ve dinamiklerini anlamak için etkili bir yöntemdir. Drama çalışmaları, öğrencilerin bu güç dengesizliklerini keşfetmelerini ve zorbalığın altında yatan sosyal faktörleri analiz etmelerine olanak tanır. Bu süreç, öğrencilerin zorbalık ve güç arasındaki bağlantıyı fark ederek toplumsal ve bireysel sorumluluklar konusunda daha bilinçli hale gelmelerini sağlar (Neelands ve Dobson, 2000).

Forum Tiyatro yaklaşımı, eğitimde drama yönteminin bir bileşeni olarak Augusto Boal tarafından geliştirilen ve Ezilenlerin Tiyatrosu'nun interaktif bir unsuru olan bir tekniktir. Bu yaklaşım, toplumsal sorunları sahneye taşıyarak izleyicilerin bu sorunlara yönelik çözüm önerileri

sunmasına ve sahneye doğrudan müdahale ederek alternatif senaryolar oluşturmaya olanak tanır. Forum Tiyatro, Boal'ın özellikle Brezilyalı eğitimci ve eleştirel pedagoji kuramcısı Paulo Freire'nin "Ezilenlerin Pedagojisi" adlı eserinden esinlendiği bir yaklaşımdır (Tuzcuoğlu ve Adıgüzel, 2021). Freire (2017), eğitim sisteminde öğretmenin baskın rolünü eleştirerek öğrencinin pasif bir alıcı konumunda olmasına dikkat çekmektedir. Eleştirilen bu modelde, öğrencinin bilgiyi kavramak yerine ezberlemesi hedeflenmektedir. Freire, katılımcı, eleştirel ve özgürleştirici yaklaşımlarıyla bilinir ve pedagojik yöntemleri toplumsal adalet, eşitlik ve özgürlük mücadelesinde önemli bir araç olarak kabul edilir. Forum Tiyatro da Freire'nin eleştirdiği geleneksel eğitim anlayışına bir alternatif olarak, öğrencilerin her aşamada aktif katılımcı olduğu ve izleyicilerin de oyuncu rolüne geçebildiği bir öğrenme ve deneyim alanı sunmaktadır.

Boal (2008), tiyatroyu bireysel ve toplumsal dönüşüm için bir araç olarak kullanarak, her türlü baskıya karşı durmayı ve seyircinin aktif katılımını teşvik etmiştir. Forum Tiyatro, kısa bir oyun gösterimi ile başlar ve toplumsal bir sorunun ele alındığı bir senaryo, baskıya maruz kalan ana karakterin sorunu çözmede başarısız olmasıyla devam eder. Bu noktada katılımcılara oyuna müdahale etme, kendi fikirlerini uygulama, sorumluluk üstlenme ve oyunun sonucunu değiştirme fırsatı sunarak seyirciyi aktif bir "seyirci-oyuncu" ya dönüştürmektedir. Boal, tiyatroyu toplumsal bilinç oluşturmak, baskı durumlarını sorgulamak ve adaletsizliklerle mücadele cesareti kazandırmak amacıyla kullanmış, seyirciyi yalnızca izleyici olmaktan çıkararak süreci ve sonucu etkileyen bir katılımcı haline getirmiştir. Bu süreç, seyircilerin gerçek hayatta karşılaştıkları rahatsız edici durumları değiştirebilecek güce sahip olduklarını fark etmelerine olanak tanır. Onur (2016) ise Forum Tiyatro'yu, toplumsal devrimin bir provası olarak tanımlamaktadır.

Eğitimde Forum Tiyatro, sosyal sorunlar ve çatışmaların ele alınmasında etkili bir yaklaşım olarak kullanılmaktadır. Bu yaklaşım sayesinde öğrenciler, gerçek hayatta karşılaşılabilecekleri zorlukları güvenli bir ortamda deneyimleyerek, bireysel ve toplumsal düzeyde iletişim ve problem çözme becerilerini geliştirme fırsatı bulurlar. Forum Tiyatro uygulamaları, eğitimden toplumsal değişime kadar geniş bir yelpazede olumlu sonuçlar sağlamakta ve katılımcılara hem teorik hem de pratik düzeyde önemli deneyimler sunmaktadır. Bu yaklaşım, eğitimde dramayı zenginleştiren ve katılımcıların kendi seslerini bulmalarına olanak tanıyan güçlü bir pedagojik araç olarak dikkat çekmektedir.

Forum Tiyatro'nun katılımcılara kazandırdığı empati ve sosyal farkındalık, zorbalığın önlenmesi ve müdahale edilmesi için daha etkili stratejiler geliştirilmesine katkı sağlar. Seyirci rolü, genellikle göz ardı edilse de zorbalığın sürdürülmesinde ve pekiştirilmesinde kritik bir faktördür. Forum Tiyatro yaklaşımı, zorbalık olaylarını dramatize ederek seyircilerin bu olaylara doğrudan müdahil olmalarını sağlar ve onlara alternatif çözüm yolları sunma fırsatı tanır. Bu katılımcı süreç, seyircilerin yalnızca izleyici konumundan çıkarak sorunların çözümünde aktif bir rol üstlenmelerini teşvik eder ve toplumsal sorumluluk duygusunu güçlendirir. Ayrıca, seyircilerin empati kurma, zorba ve mağdurun bakış açılarını anlama ve zorbalık karşısında daha aktif bir tutum geliştirme becerilerini artırır.

Okul ortamlarında akran zorbalığı vakalarının artması ve bu vakaların sürdürülmesinde seyirci konumundaki öğrencilerin kritik bir rol oynaması, eğitim alanında önemli bir sorun teşkil etmektedir. Zorbalık olaylarında seyircilerin pasif kalması, zorbaların davranışlarını onaylayan bir etki yaratabilir, bu nedenle seyirci konumundaki öğrencilerin farkındalık ve müdahale becerilerinin geliştirilmesi

büyük önem taşımaktadır. Mevcut literatür genellikle zorba ve mağdur rollerine odaklanırken, seyirci rolündeki bireylerin tutum ve davranışlarını dönüştürmeye yönelik müdahalelerin yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu eksiklik, zorbalık karşıtı programların etkinliğini sınırlamakta ve zorbalık olaylarının devam etmesine zemin hazırlamaktadır. Bu nedenle, Forum Tiyatro yaklaşımının, akran zorbalığında seyirci rolündeki öğrencilerin müdahale becerileri ve tutumları üzerindeki etkisinin araştırılması gerekmektedir. Bu kapsamda araştırmanın amacı, eğitimde drama yönteminde kullanılan Forum Tiyatro yaklaşımının akran zorbalığında seyirci rolü üzerindeki etkilerini incelemektir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

1. Lise öğrencilerinin sınıf düzeyi ve cinsiyetlerine göre akran zorbalığı konulu Forum Tiyatro çalışması öncesindeki ve sonrasındaki zorbalığa seyirci müdahale düzeylerinin tamamına ve alt boyutlarına ait ortalama puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Alt problemler:

1.1. Lise öğrencilerinin akran zorbalığı konulu Forum Tiyatro çalışması öncesi ve sonrasındaki zorbalığa seyirci müdahale düzeylerinin tamamına ait ortalama puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.2. Lise öğrencilerinin akran zorbalığı konulu Forum Tiyatro çalışması öncesi ve sonrasındaki zorbalığa seyirci müdahale düzeylerinin alt boyutlarına ait ortalama puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

2. Seyirci-oyuncuların çözüm içeriklerinin dağılımı nasıldır?

3. Akran zorbalığı konulu Forum Tiyatro sahneye çıkmayan lise öğrencilerinin konuya ilişkin görüşleri nelerdir?

4. Akran zorbalığı konulu Forum Tiyatro çalışması seyirci-oyuncu olan lise öğrencilerinin konu odağında kendi yaşamlarındaki dönüşümlere ilişkin görüşleri nelerdir?

Akran zorbalığında seyirci rolünü ele alan araştırmalar sınırlı sayıda olup, özellikle lise öğrencileriyle bu konuda yapılmış bir akademik çalışmaya rastlanmamıştır. Benzer şekilde, Forum Tiyatro yaklaşımının kullanıldığı araştırmalar arasında da lise öğrencileri veya diğer öğrenci gruplarıyla yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma hem ele aldığı hedef grup hem de uygulanan yaklaşım açısından akademik literatürde bir ilk olma niteliği taşıdığı için önemli bir yere sahiptir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, nicel araştırma yöntemlerinden deneysel desen ile nitel araştırma yöntemlerinden olgubilimin bir arada kullanıldığı karma model tercih edilmiştir. Karma yöntem araştırmaları, araştırmacının hem nitel hem de nicel veriler toplayarak bu iki yöntemin avantajlarını birleştirip sonuçlara ulaştığı bir yaklaşımdır (Creswell, 2021). Deneysel desen, nicel araştırma yöntemlerinde yaygın olarak kullanılan ve bir bağımsız değişkenin bir bağımlı değişken üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçlayan bir araştırma tasarımıdır (Ekiz, 2003). Olgubilim, bireylerin belirli bir olguyu nasıl deneyimlediklerini ve bu deneyimlere nasıl anlam yüklediklerini incelemeyi amaçlayan nitel bir araştırma yöntemidir (Creswell, 2021). Bu yöntem, bir olgunun veya deneyimin özünü

ve temel yapısını anlamaya odaklanır. Edmund Husserl tarafından geliştirilen ve felsefi temellere dayanan bu yaklaşım, genellikle psikoloji, eğitim, sağlık bilimleri ve sosyoloji gibi alanlarda kullanılmaktadır (Creswell, 2021).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Eskişehir ili Odunpazarı ilçesindeki Salih Zeki Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören, 9., 10. ve 11. sınıf öğrencilerinden oluşan bir grup oluşturmaktadır.

Forum Tiyatro Ekibi Çalışma Grubu

Bu araştırma kapsamında, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Eskişehir ili Odunpazarı ilçesindeki Salih Zeki Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören 11. sınıf öğrencileri arasından gönüllülük esasına göre belirlenen bir Forum Tiyatro ekibi oluşturulmuştur. Araştırmacı, rehber öğretmen olarak görev yaptığı söz konusu lisede, 2023-2024 eğitim-öğretim yılı içerisinde 11. sınıflara yönelik eğitimde drama ve akran zorbalığı konulu bir çalışma yapılacağını duyurmuş ve gönüllü öğrencileri Forum Tiyatro ekibine katılmaya davet etmiştir. Bunun sonucunda, 7 kız ve 2 erkek öğrenciden oluşan 9 kişilik Forum Tiyatro ekibi oluşturulmuştur. Forum Tiyatro ekibi, çeşitli doğaçlama çalışmaları sonrasında oyunun metnini oluşturmuştur. Bu metin, akran zorbalığının tüm türlerini ve süreçteki rollerin her birini ele alarak kapsamlı bir içerik sunmaktadır. Ezen-ezilen ilişkisini ele alan oyun, oyuncu grubunun, araştırmacının ve tez danışmanı Doç. Dr. Zeki Özen'in uzman görüşleri doğrultusunda, dramatik kurgunun bileşenleri ve Forum Tiyatro ilkeleri dikkate alınarak tasarlanmıştır.

Araştırmacı, çalışma sürecinde Forum Tiyatro ekibiyle yakın iletişim içinde olduğu için ekibin, çalışmayı kendi kademeleri olan 11. sınıf öğrencileriyle yürütme konusundaki endişelerini fark etmiştir. Bu kaygılar, ekip içinde tartışılmış ve yapılan görüşmeler sonucunda, 11. sınıf öğrencilerinin çalışmayı yeterince ciddiye almayacakları ve bu durumun hem çalışma sırasında hem de Forum Tiyatro ekibindeki rolleri bağlamında ekiple alay etmelerine yol açabileceği konusunda hem fikir olunmuştur. Bu çerçevede, araştırmacı ve Forum Tiyatro ekibi, ekibi korumak ve çalışmanın bütünlüğünü zedelememek amacıyla 11. sınıflarla yapılması planlanan oturumları çalışmadan çıkarmaya ortak bir şekilde karar vermiştir. Akran zorbalığı üzerine yapılan bir çalışmada, öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalabilecekleri yönündeki endişeleri, konunun önemini bir kez daha gözler önüne sermektedir. Diğer yandan, 12. sınıfların üniversite sınavına hazırlık sürecinde olmaları nedeniyle, çalışmanın gerçekleştirildiği tarihlerde okula devam oranlarının düşük olduğu ve sosyal etkinliklere katılım konusunda aktif olmadıkları gözlemlenmiştir. Bu durumun çalışmanın hedeflerini gerçekleştirme açısından uygun olmadığı değerlendirilmiş ve 12. sınıflar çalışmaya dahil edilmemiştir.

Tüm bu nedenler doğrultusunda, Forum Tiyatro ekibinin daha önce tanımadığı kademeler olan 9. ve 10. sınıf öğrencileriyle oturumlar planlanmıştır. Forum Tiyatro çalışması dört oturum şeklinde gerçekleştirilmiş olup okul idaresinden alınan izinler ve ders programına göre oturumlarda yer alacak sınıflar seçilmiş ve ilk iki oturum 10. sınıflarla, son iki oturum ise 9. sınıflarla yapılmıştır.

• Birinci Oturum: İki farklı 10. sınıf grubunun katılımıyla gerçekleşmiş ve üç kız ve iki erkek olmak üzere toplamda beş öğrenci seyirci-oyuncu olarak sahnede yer almıştır. Bu oturumda, dersin öğretmenlerinden ikisi de sahneye çıkarak seyirci-oyuncu olmayı deneyimlemiştir.

- İkinci Oturum: Diğer iki 10. sınıf grubuyla çalışma yapılmış, önceki oturuma katılan bir öğretmen de farklı çözümleri gözlemlemek amacıyla yeniden katılım sağlamıştır. Dört kız ve iki erkek olmak üzere toplam altı öğrenci sahneye çıkmıştır.

- Üçüncü Oturum: İki farklı 9. sınıf grubuyla gerçekleştirilmiş ve bu oturuma ders saatleri olmamasına rağmen çalışmayı merak eden diğer öğretmenler de katılmıştır. Dört kız ve dört erkek öğrenci olmak üzere toplam sekiz öğrenci sahneye çıkmıştır.

- Dördüncü Oturum: Diğer iki dokuzuncu sınıf grubuyla çalışma yapılmış ve üç kız ve iki erkek olmak üzere toplam beş öğrenci sahneye çıkmıştır.

Her oturum, okul idaresinden alınan izinle iki ders saati olarak planlanmış, ancak her oturumun sonunda öğrenciler çalışmanın devam etmesini talep etmiştir. Çalışmayı izleyen öğretmenler, çalışmanın gerçek yaşamla olan bağını ve gördükleri en etkili rehberlik çalışması olduğunu belirtmişlerdir. Forum Tiyatro ekibi, son oturum öncesinde bu çalışmanın sona erecek olmasından dolayı üzüntülerini dile getirmiştir. Tüm paydaşların çalışmayla ilgili geri bildirimleri, araştırmacı için büyük bir motivasyon kaynağı olmuştur.

Veri Toplama Sürecindeki Çalışma Grubu

Araştırma kapsamında veri toplama sürecindeki çalışma grubunu ise 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Eskişehir ili Odunpazarı ilçesindeki Salih Zeki Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören, 9. sınıf düzeyindeki dört sınıf ve 10. sınıf düzeyindeki dört sınıfta yer alan toplam 280 öğrenci oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeği (ZSMÖ)

Forum Tiyatro çalışmasından önce ve sonra 9. ve 10. sınıf öğrencileri arasından gönüllü olan 90 kişilik öğrenci grubuna Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeği uygulanmıştır. Kurt Demirbaş ve Öztemel (2019) tarafından Türkçeye uyarlanan ve bu çalışmada nicel veri toplamak amacıyla kullanılan “Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeği”, bireylerin şahit oldukları zorbalık olaylarına nasıl tepki verdiklerini ve hangi tutumları sergilediklerini belirlemeye yönelik olarak geliştirilmiştir. Ölçek, beş alt boyut ve 16 maddeden oluşmaktadır: (i) olayı fark etmek, (ii) olayı acil yardım olarak değerlendirmek, (iii) yardım etme sorumluluğunu kabul etmek, (iv) nasıl müdahale edileceğine karar vermek aşamaları üçer maddeyle; (v) müdahale kararını uygulamak aşaması ise dört maddeyle temsil edilmektedir. 5’li Likert tipi bir derecelendirme ile uygulanan ölçek, “Kesinlikle Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” arasında değerlendirilmiştir. Yapı geçerliliği doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiş ve uyum iyiliği katsayılarının kabul edilebilir düzeyde olduğu bulunmuştur. Ölçeğin genel iç tutarlık katsayısı .88 olarak belirlenmiş; alt boyutlara ilişkin iç tutarlık katsayıları ise sırasıyla, olayı fark etme .60, olayı acil olarak yorumlama .78, yardım etme sorumluluğunu kabul etme .67, nasıl müdahale edileceğine karar verme .75 ve müdahale kararını uygulama .78 olarak hesaplanmıştır. Test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise dört hafta arayla yapılan ölçümlerde .80 olarak bulunmuştur.

Nicel verilerin toplanması amacıyla öntest-sontest uygulaması için 280 kişilik çalışma grubundan gönüllü olarak seçilen 90 kişilik bir grup belirlenmiştir. Bu grupta, 9. sınıflardan 42 kız ve 15 erkek olmak üzere toplam 57 öğrenci, 10. sınıflardan ise 24 kız ve 9 erkek olmak üzere toplam 33 öğrenci yer almıştır. Veriler, çevrimiçi formlar aracılığıyla toplanmıştır.

Yarı-Yapılandırılmış Görüşme

Nitel veriler, yarı-yapılandırılmış görüşme ve odak grup görüşmesi teknikleri kullanılarak iki farklı yöntemle elde edilmiştir. Yarı-yapılandırılmış görüşme, görüşmecinin belirli bir konu hakkında rehberlik edecek görüşme sorularını önceden hazırladığı ve araştırılan konuya yönelik amaçlı bir sohbet şeklinde gerçekleştirilen bir görüşme tekniğidir (Sali, 2012). Bu teknik, Forum Tiyatro çalışmasına katılan 280 öğrenci arasından, sınıf içi dinamiklerin çeşitliliğini yansıtmak ve çalışmanın hedeflenen çıktılarının amacına uygunluğunu sağlamak amacıyla, her sınıftan rastgele bir kız ve bir erkek öğrenci seçilerek toplamda 16 kişilik bir örneklem oluşturularak uygulanmıştır.

Odak Grup Görüşmesi

Kruger (1994)'e göre odak grup görüşmesi, katılımcıların düşüncelerini serbestçe ifade edebileceği, özenle planlanmış bir tartışma ortamı sunar (Akt. Çokluk, Yılmaz ve Oğuz, 2011). Bu görüşme yöntemi, belirli bir konu hakkında ortak özelliklere sahip kişilerin bakış açılarını, deneyimlerini ve duygu-düşüncelerini ortaya koymayı amaçlar. Forum Tiyatro çalışmasına katılan 280 öğrenciden, sahneye seyirci-oyuncu olarak çıkanlar arasından seçilen katılımcılarla odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede 9. sınıflardan 7 kız ve 6 erkek olmak üzere toplam 13 öğrenci, 10. sınıflardan ise 7 kız ve 5 erkek olmak üzere toplam 12 öğrenci ile çalışılması planlanmıştır. Ancak 9. sınıftan bir erkek öğrencinin çalışma sonrası yaşadığı sağlık sorunları nedeniyle okula devam edememesi sonucunda görüşmeye katılan öğrenci sayısı 24 olmuştur. Görüşmeler 5 farklı grup halinde gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Toplanan nicel veriler Excel formatında bilgisayara indirilmiştir. Veriler Google Forms üzerinden toplanmış ve bu form sisteminde her bir maddeye cevap verilmeden diğer maddeye geçilemediğinden dolayı herhangi bir kayıp veri oluşmamıştır. Tüm analizler, 90 ön test ve 90 son test olmak üzere toplam 180 öğrenci verisi üzerinden SPSS 23.0 paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Farklı görüşler olmakla birlikte Bryman ve Cramer (2001), katılımcı sayısının ölçek maddelerinin en az beş katı olması gerektiğini belirtmiştir. Bu araştırmada kullanılan Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeği (ZSMÖ) 16 maddeden oluştuğu için hem ön test hem de son testte 90 katılımcı sayısı yeterli olarak kabul edilmiştir.

Araştırmada öncelikle demografik veriler analiz edilerek betimsel istatistikler sunulmuştur. Ardından, Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeği (ZSMÖ) için güvenilirlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Sonrasında, 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin ZSMÖ ve alt boyutlarından elde ettikleri puanların normallik varsayımları kontrol edilmiştir. Alt problemlerin çözümünde, iki ölçüm seti arasındaki ortalama puanların anlamlı bir fark gösterip göstermediğini test etmek için “ilişkili örneklem t-testi (paired samples t-test)” kullanılmıştır. İki ya da daha fazla ölçüm seti arasındaki farkı test etmek için “ilişkili örneklem için tek faktörlü ANOVA (one-way ANOVA for repeated measures)” uygulanmış; deneysel işlemin etkililiğine yönelik ortak ve temel etkileri test etmek amacıyla ise “karışık ölçümler için iki faktörlü ANOVA (two-way ANOVA for mixed measures)” yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin çeşitli değişkenlere göre dağılımı Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Çeşitli Değişkenlere Göre Dağılımı

Değişkenler	Kategoriler	Ön Test		Son Test	
		<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Sınıf Düzeyi	9. sınıf	57	63.3	57	63.3
	10. sınıf	33	36.7	33	36.7
Cinsiyet	Kız	66	73.3	66	73.3
	Erkek	24	26.7	24	26.7
Toplam		90	100	90	100

Tablo 1’e göre, araştırmaya ön test ve son test aşamalarında 9. sınıftan 57 öğrenci (%63.3), 10. sınıftan ise 33 öğrenci (%36.7) katılmıştır. Katılımcıların 66’sı (%73.3) kız, 24’ü (%26.7) erkektir. Sonuç olarak, toplamda 90 öğrenci hem ön test hem de son teste katılım sağlamıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme ve odak grup görüşmelerinden elde edilen nitel veriler, içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. İçerik analizi; nesnel, ölçülebilir ve doğrulanabilir bilgilere ulaşmayı amaçlayan bir nitel araştırma tekniğidir. Bu teknik, doküman, metin ve diğer materyalleri belirli kurallar çerçevesinde (örnekleme, kodlama, kategori oluşturma vb.) analiz etmeyi hedefler (Metin ve Ünal, 2022). İçerik analizinde, benzer veriler belirli kavramlar ve temalar etrafında bir araya getirilir, okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenlenir ve yorumlanır. Bu süreçte, kodlar, kategoriler ve temalar oluşturularak veriler analiz edilmiştir.

Araştırma ve Yayın Etiği

Araştırma, Ankara Üniversitesi Etik Değerlendirme Kurulu tarafından 05.07.2024 tarihli 183 karar sayısı ile “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uygun ve etik olarak uygun bulunmuştur.

Bulgular

Bu bölümde, araştırmanın deneysel desen ile toplanan nicel verileri ve bu verilerin ön test-son test analizleri ile olgubilim deseni kapsamında elde edilen nitel veriler ele alınmıştır. Görüşme formları ve odak grup görüşmeleri yoluyla toplanan nitel verilerin içerik analizlerine de yer verilmiştir. Ayrıca, incelenen bulgulara ilişkin yorumlar detaylı olarak sunulmuştur.

Nicel Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde, “Lise öğrencilerinin sınıf düzeyi ve cinsiyetlerine göre akran zorbalığı konulu Forum Tiyatro çalışması öncesi ve sonrasındaki zorbalığa seyirci müdahale düzeylerinin genel ve alt boyutlarına ait ortalama puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusuna ilişkin alt problemlere yönelik bulgular ve yorumlar sunulmuştur.

Forum Tiyatro Çalışmasının Öğrencilerin ZSMÖ Düzeylerinin Geneline Etkisine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin bulgulara geçmeden önce, çalışmaya katılan 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeği’nin (ZSMÖ) alt boyutlarından ve genelinden elde ettikleri puanların normallik varsayımları kontrol edilmiştir. Ön teste ilişkin bulgular Tablo 2’de, son teste ilişkin bulgular ise Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 2*Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeği (Ön Test) Tanımlayıcı İstatistikler*

Alt boyutlar	N	X	ss	Çarpıklık katsayısı	Basıklık katsayısı
Fark Etme	90	3.00	0.96	-0.261	-0.627
Yorumlama	90	3.80	1.28	-1.355	0.513
Kabul Etme	90	2.99	0.98	-0.372	-0.402
Karar Verme	90	2.97	1.00	-0.449	-0.228
Müdahale Etme	90	3.15	1.04	-0.801	-0.066
Ölçeğin Tamamı	90	3.18	0.86	-1.103	0.391

Tablo 3*Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeği (Son Test) Tanımlayıcı İstatistikler*

Alt boyutlar	N	X	ss	Çarpıklık katsayısı	Basıklık katsayısı
Fark Etme	90	3.29	1.12	-0.050	-0.917
Yorumlama	90	4.25	0.71	-1.086	1.895
Kabul Etme	90	3.69	0.91	-0.556	0.045
Karar Verme	90	3.87	0.71	-0.106	-0.372
Müdahale Etme	90	3.92	0.70	-0.982	2.541
Ölçeğin Tamamı	90	3.81	0.56	0.230	-0.096

Tablo 2 ve Tablo 3'teki veriler incelendiğinde, araştırmaya katılan 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin ZSMÖ ve ZSMÖ'nün alt boyutları olan fark etme, yorumlama, kabul etme, karar verme ve müdahale etme düzeylerinden aldıkları puan ortalamalarının çarpıklık ve basıklık katsayılarının -2 ile +2 arasında olduğu görülmüş, bu nedenle normallik varsayımının sağlandığı belirlenmiştir. Bu doğrultuda, ZSMÖ'ye ilişkin tüm alt problemlerin çözümünde parametrik testler kullanılmıştır. Birinci alt problemin çözümünde ilişkili örneklem (tekrarlı ölçümler) için t-testi (paired samples t-test) uygulanmıştır. Öğrencilerin ZSMÖ ön test ve son test puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test eden t-testi sonuçları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4*ZSMÖ Ön Test ve Son Test Ortalama Puanların t-Testi Sonuçları*

ZSMÖ	N	X	ss	sd	t	p
Ön Test	90	3.18	0.86	89	-5.79	0.000
Son Test	90	3.81	0.56			

Tablo 4'e göre, lise öğrencilerinin akran zorbalığı konulu Forum Tiyatro çalışması sonrasında zorbalığa seyirci müdahale düzeylerinde anlamlı bir artış olduğu tespit edilmiştir ($t(89)=-5.79$, $p<0.01$). Forum Tiyatro çalışması öncesinde öğrencilerin zorbalığa seyirci müdahale düzeyi puanlarının ortalaması $X=3.18$ iken, çalışma sonrasında bu ortalamanın $X=3.81$ 'e yükseldiği görülmüştür. Bu bulgu, akran zorbalığı konulu Forum Tiyatro çalışmasının, öğrencilerin zorbalığa seyirci müdahale düzeylerini artırmada kayda değer bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır.

Forum Tiyatro Çalışmasının Öğrencilerin ZSMÖ Düzeylerinin Alt Boyutlarına Etkisine İlişkin Bulgular

İkinci alt problemin çözümünde, ilişkili örneklemeler için tek faktörlü ANOVA (one-way ANOVA for repeated measures) kullanılmıştır. Öğrencilerin ZSMÖ alt boyutlarına ilişkin ön test ve son test puanlarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine dair ANOVA sonuçları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5

ZSMÖ Alt Boyutlarına Ait ANOVA Sonuçları

Tanılayıcı İstatistikler						
ZSMÖ	Ön Test			Son Test		
Alt Boyutları	<i>N</i>	<i>X</i>	<i>ss</i>	<i>N</i>	<i>X</i>	<i>ss</i>
1.Fark Etme	90	3.00	0.96	90	3.29	1.12
2.Yorumlama	90	3.80	1.28	90	4.25	0.71
3.Kabul Etme	90	2.99	0.98	90	3.69	0.91
4.Karar Verme	90	2.97	1.00	90	3.87	0.71
5.Müdahale Etme	90	3.15	1.04	90	3.92	0.70
ANOVA Testi Sonuçları						
Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	<i>sd</i>	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>	Anlamlı Fark
Deneklerarası	235.911	89	2.651			3 (ön-son test)
Ölçüm	175.053	9	19.450	33.753	0.000	4 (ön-son test)
Hata	582.318	801	0.727			5 (ön-son test)
Toplam	993.282	899				

Tablo 5'e göre lise öğrencilerinin ZSMÖ alt boyutlarına ait ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($F(9, 89)=33.753$, $p<0.01$). Son testte elde edilen ortalama puanlar ($X_{\text{fark etme}}=3.29$, $X_{\text{yorumlama}}=4.25$, $X_{\text{kabul etme}}=3.69$, $X_{\text{karar verme}}=3.87$, $X_{\text{müdahale etme}}=3.92$), ön test ortalama puanlarına ($X_{\text{fark etme}}=3.00$, $X_{\text{yorumlama}}=3.80$, $X_{\text{kabul etme}}=2.99$, $X_{\text{karar verme}}=2.97$, $X_{\text{müdahale etme}}=3.15$) göre daha yüksek bulunmuştur. Anlamlı farklılıkların özellikle kabul etme, karar verme

ve müdahale etme alt boyutlarında ortaya çıktığı görülmüştür. Ancak fark etme ve yorumlama alt boyutlarında, ön test ve son test ortalama puanları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır.

Nitel Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde “Seyirci-oyuncuların çözüm içeriklerinin dağılımı nasıldır?”, “Akran zorbalığı konulu Forum Tiyatro sahneye çıkmayan lise öğrencilerinin yaşamında nasıl değişikliklere sebep olmuştur?” ve “Akran zorbalığı konulu Forum Tiyatro çalışması seyirci-oyuncu olan lise öğrencilerinin yaşamında nasıl değişikliklere sebep olmuştur?” sorularına ilişkin bulgular ve yorumlar sunulmuştur.

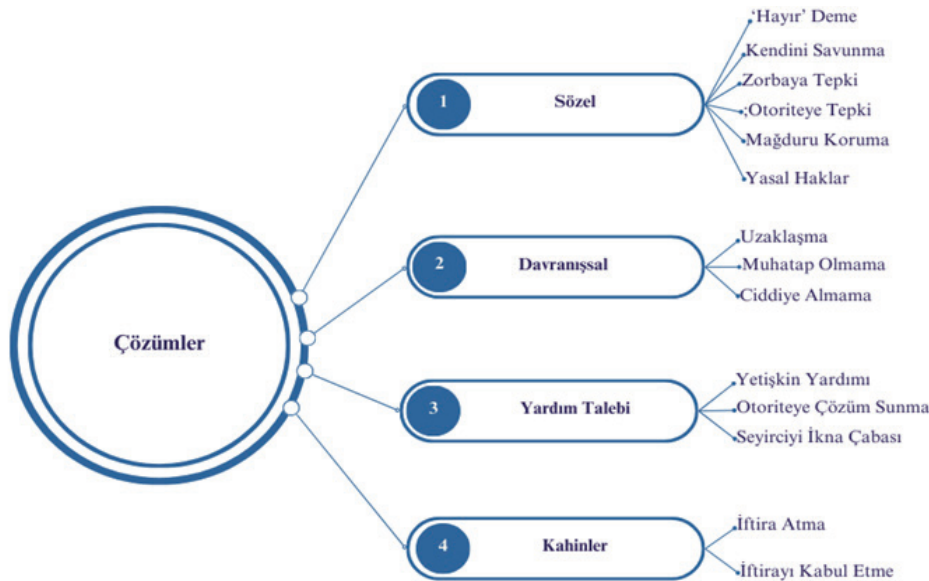
Çözümler Temasına İlişkin Bulgular

14 kız ve 11 erkekten oluşan toplam 25 kişilik seyirci-oyuncu grubunun sahnede sundukları çözümler incelenmiş ve bu doğrultuda oluşturulan “çözümler” teması, Forum Tiyatro çalışmasına katılan seyirci-oyuncuların sahneye getirdikleri çözüm önerilerinin analizine dayanmaktadır. Katılımcıların, akran zorbalığının farklı davranış biçimlerinin sergilendiği bir forumda sundukları çözümler, dört ana kategoriye ayrılmıştır: sözel içerikli çözümler, davranış içerikli çözümler, yardım talebinde bulunmaya yönelik çözümler ve dramatik kurgunun bilinmesinden kaynaklanan ‘kahinler’in çözümleri.

Sözel içerikli çözümler kategorisinde “hayır” deme, kendini savunma, zorbaya tepki verme, otoriteye tepki gösterme, mağduru koruma ve yasal hakların dile getirilmesi yer alırken, davranış içerikli çözümler arasında zorbadan uzaklaşma, zorbayla muhatap olmama ve zorbayı ciddiye almama gibi davranışlar tespit edilmiştir. Yardım talebinde bulunmaya yönelik çözümler ise yetişkinlerden yardım isteme, seyirciyi ikna etme çabası ve otoriteye çözüm sunmayı içermektedir. ‘Kahinler’in sunduğu çözümler ise iftira atma ve iftirayı kabul etme şeklinde belirlenmiştir. Araştırma sorusuna yönelik tespit edilen kodlar, kategoriler, temalar ve bu kodlara ilişkin bilgiler Şekil 1’de sunulmuştur.

Şekil 1

Çözümler

Yapılan analizler, seyirci-oyuncuların sahnede sundukları çözüm yollarında çeşitlilik olduğunu ortaya koymuştur. Bazı seyirci-oyuncuların birden fazla çözüm denemesi, katılımcıların problem çözme becerilerini geliştirmelerine katkıda bulunmuştur. Bu çeşitlilik, yaratıcı düşünme kapasitesini de desteklemekte ve katılımcıların alternatif çözüm yollarını keşfetmelerine olanak tanımaktadır. Özellikle bazı katılımcıların kararlı bir şekilde “hayır diyebilme” becerisi sergilediği gözlemlenmiştir ki bu tutum, ergenlik döneminde önemli bir gelişim alanıdır. Kararlı bir tavır sergilemek, ergenlerin öz güvenlerinin artmasına ve sınır koyma becerilerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Katılımcıların zorbalığa karşı farklı tepkiler geliştirdiği de gözlemlenmiştir: kimileri zorbalara sert tepkiler verirken, kimileri zorbalığı ciddiye almayarak mizah yoluyla karşılık vermiştir; bazıları ise zorbalıkla doğrudan muhatap olmamayı ve karşılık vermemeyi tercih etmiş, diğerleri ise zorbalığın olduğu ortamdan uzaklaşmayı seçmiştir. Bu çeşitli tepkiler, katılımcıların zorbalığa karşı farklı savunma mekanizmaları geliştirdiğini göstermektedir.

Bazı katılımcıların öğretmen, müdür ve ebeveyn gibi otorite figürlerine karşı kendilerini net ve açık bir şekilde savundukları, diğer katılımcıların ise otorite karşısında daha sessiz ve geri planda kaldıkları gözlemlenmiştir. Bu durum, otorite karşısında farklı tepki verme biçimlerinin varlığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, bireylerin hak arama ve kendini ifade etme becerilerinin geliştirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Hak arama ve kendini etkili bir şekilde ifade edebilme, bireylerin toplumsal yaşamda daha etkin ve katılımcı olmalarına katkı sağlar. Bazı katılımcıların otoriteye karşı verdikleri tepkilerde yasal haklarına vurgu yapmaları, bu hakları bilmenin katılımcılara güven sağladığını ve haklarını savunmalarına yardımcı olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin yasal haklarını bilmesi ve bu hakların farkında olması, hem yanlış davranışlara maruz kalmalarını engellemekte hem de kendilerinin yanlış davranışlardan kaçınmalarına katkı sağlamaktadır. Bu farkındalık aynı zamanda sorumluluk bilincini de güçlendirmektedir. Katılımcılardan bazıları sahnede akran zorbalığına seyirci kaldıkları durumlarda verdikleri tepkilerle mağdurun sesi olmuş veya mağduru destekleyerek güçlendirmeye çalışmıştır. Bu durum, akran zorbalığında seyirci rolünün işlevine dair olumlu örneklerin sergilendiğini göstermektedir.

Seyirci rolünün aktif olmasının, zorbalıkla mücadelede ne kadar etkili olabileceği vurgulanmaktadır. Akran zorbalığına maruz kalan ya da tanık olan bazı katılımcıların, yaşadıkları bu deneyimler için yetişkinlerden yardım talep ettikleri gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra, zorbalıkla başa çıkmak ve zorbanın karşısında daha güçlü hissetmek amacıyla hem kendilerine hem de tanık oldukları zorbalık olaylarına ilişkin seyirciyi konuşmaya ikna etmeye çalışan katılımcılar da olmuştur. Bazı katılımcıların otorite figürlerine “Yalnız görüşebilir miyiz?” veya “Seyircileri yalnız dinler misiniz?” gibi önerilerde bulunmaları, yardım talebi olarak değerlendirilmektedir. Ancak, Forum Tiyatro’nun doğası gereği, seyircinin dramatik kurgunun yapısına hâkim olması bazı dezavantajlar yaratabilmektedir. Bu dezavantajlar, tiyatro uygulamalarının gerçek hayatla olan bağlantısının sınırlı kalabileceğini ortaya koymaktadır. Üç seyirci-oyuncunun zorbalık deneyimlerini çözmek amacıyla zorbalara iftira atarak durumu çözmeye çalıştıkları görülmüştür. Bu durum, zorbalık karşısında etik olmayan çözüm yollarına başvurulabileceğini göstermektedir.

Katılımcılardan biri, kendisine yöneltilen tüm iftiraları kabul ederek dramatik kurgudaki çatışma unsurlarını ortadan kaldırmıştır. Bu katılımcı, iftirayı kabul etmesinin nedenini, ceza almayacağını ve hayatında herhangi bir değişiklik olmayacağını bilmesiyle açıklamış, bu tutumun daha önce yaşadığı bir deneyime dayandığını ifade etmiştir. Bu açıklama, okul kültürlerindeki disiplin uygulamalarındaki yetersizlikleri ve öğrencilerin bu duruma verdiği tepkileri yansıtmaktadır. Bu

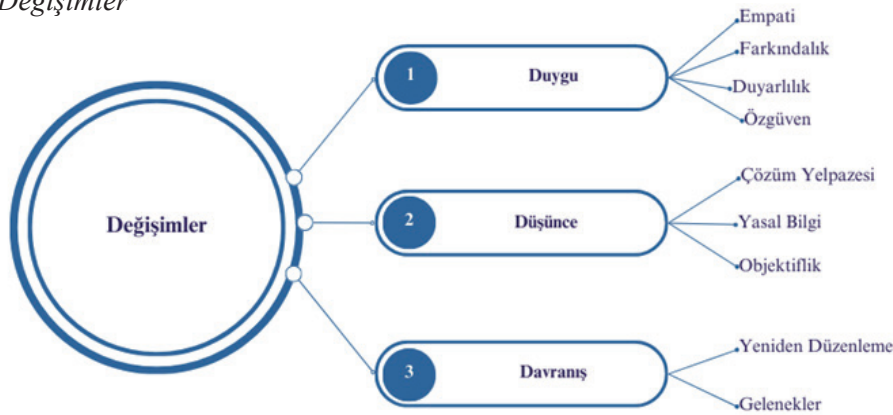
bulgunun, okul kültürlerinin zayıf yönlerini açığa çıkardığı düşünülmektedir. Okul kültürlerinde bu zayıf yönlerin giderilmesi, öğrencilerin daha adil ve destekleyici bir eğitim ortamında bulunmalarını sağlayacaktır.

Değişimler Temasına İlişkin Bulgular

Sahneye çıkmayan katılımcılarla yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde “Değişimler” teması, akran zorbalığına yönelik Forum Tiyatro çalışmasını izleyen gruptan rastgele seçilen katılımcıların bu deneyimin yaşamlarında ne tür değişikliklere yol açtığını ifade eden içeriklerden oluşmaktadır. Katılımcıların, Forum Tiyatro çalışmasının yaşamlarında duygu, düşünce ve davranış açısından ne gibi değişiklikler yarattığını belirttikleri görülmüştür. İfadeler, duygu odaklı değişimlerde empati, farkındalık, duyarlılık ve özgüven; düşünce odaklı değişimlerde çözüm çeşitliliği, yasal bilgi ve objektiflik; davranış odaklı değişimlerde ise yeniden düzenleme ve gelenekler gibi kategorilere ayrılmıştır. Araştırma sorusuna yönelik olarak elde edilen kod, kategori ve temalar ile bu kodlara ilişkin bilgiler Şekil 2’de sunulmaktadır.

Şekil 2

Değişimler

Değişimlere ilişkin görüş bildiren katılımcılardan bazılarının ifadeleri şu şekildedir:

“ ‘Acaba bu kadar kötü mü hissettiriyor?’ diye düşündüm. Bu kadar kötü olduğunu düşünmemiştim. (S1)”

“Birinin ezilmesi çok kötü bir şey. (S7)”

“Ne kadar kötü ve iğrenç bir şey olduğunu gösterdi. İnsanları ne kadar rahatsız ettiğini gösterdi. (S15)”

“Kendimi onların yerine koydum. (S16).”

Akran zorbalığını ele alan forum tiyatro çalışmasının, katılımcıların zorbalık deneyimlerine yönelik empati düzeylerini artırdığı gözlemlenmiştir.

“Farkındalık yarattı. Zorbalığa karşı susmamamız ve mağdurun yanında olmamız gerektiğiyle ilgili farkındalık oldu. (S8)”

“Zorbalık yapanlara karşı sessiz kalmamayı görmüş oldum. (S13)”

“İnsanlara destek çıkmayı. (S14)”

“Bakış açımı biraz değiştirdi. (S16)”

Belirtilen ifadeler “Duygu” kategorisinde yer alan “Empati” ve “Farkındalık” kodu içinde değerlendirilmiş olup akran zorbalığını konu alan Forum Tiyatro çalışmasının, katılımcıların zorbalık deneyimlerine ilişkin farkındalık düzeylerini artırdığı tespit edilmiştir.

“Zorbalığa bakış açım değişmedi çünkü zaten bildiğim bir şeydi. Fakat çevremdeki insanların duygu değişimlerine ve psikolojilerine daha farklı bir dikkatle bakmam gerektiğini düşündürdü. (S3)”

“Zorbalıklara karşı daha dikkatli olmak gerektiğini düşündüm. (S9)”

“Bu konularda biraz daha hassasım. (S16)”

Yukarıda belirtilen ifadeler “Duygu” kategorisinde yer alan “Duyarlılık” kodu içinde değerlendirilmiş olup akran zorbalığını ele alan Forum Tiyatro çalışmasının, katılımcıların zorbalık deneyimlerine karşı duyarlılıklarını artırdığı gözlemlenmiştir.

“Ben çok fazla kendimi ifade edemem. Özgüvenim yoktur. Buna fayda sağladı. Süre yetmedi ama sahneye çıkmak istemiştım. (S2)”

“Özgüvenimin olması gerektiğini ki zaten var ama bunun sürekli olması gerektiğini. (S11)”

Bu ifadeler “Duygu” kategorisinde yer alan “Özgüven” kodu içinde değerlendirilmiş olup akran zorbalığını ele alan Forum Tiyatro çalışmasının, katılımcılara zorbalık yaşantılarında özgüvenin önemini ve değerini vurguladığı, ayrıca seyirci-oyuncuların özgüven konusunda rol model işlevi gördükleri tespit edilmiştir.

“Böyle bir olay başımıza gelse neler yaşanabileceğini ve yapılabileceğini gördüm. Bana çözümler sundu. (S6)”

“Zorbalıkla mücadele ederken çıkan arkadaşlarımda da yaptıklarını gördükçe yeni çözüm yolları öğrendim ve bildiklerimi de pekiştirmiş oldum. ‘Böyle bir durumda kalırsam böyle yapabilirim’ dedim. (S7)”

“Başka bakış açılarından görmemi, farklı yaklaşımları öğrenmemi sağladı. (S12)”

“Umut verdi. Yol olduğunu gösterdi bana. (S15)”

Belirtilen ifadeler, “Düşünce” kategorisinde yer alan “Çözüm Yelpazesi” kodu içinde değerlendirilmiş olup akran zorbalığını konu alan Forum Tiyatro çalışmasının, katılımcıların zorbalıkla başa çıkarken kullanabilecekleri çözüm fikirlerini çeşitlendirdiği ve bu sayede ilk denemede başarısız olsalar bile alternatif çözüm yollarının farkında olarak mücadeleden vazgeçmeyeceklerini

fark ettikleri göstermektedir. Katılımcıların, bu çalışmayla farklı çözüm yollarını deneme konusunda cesaret kazandıkları düşünülmektedir.

“‘Zorba yine kazandı’ diye düşündüm. Sadece SO15 sonucu değiştirdi. Orda da yasal haklarını kullandı. Bilmek insanı kurtarabiliyor aslında doğru. Herkesin başına gelebilir bunlar. (S10)”

“Kendi haklarımı savunmayı. (S11)”

Bu ifadeler “Düşünce” kategorisinde yer alan “Yasal Bilgi” kodu içinde değerlendirilmiştir. Ergenlik döneminin başlangıcından itibaren birey olma yolunda ilk adımları atan öğrencilerin yasal haklarını bilmelerinin, doğru ve yerinde tepki vermelerini ve haklarını bilinçli bir şekilde savunmalarını güçlendireceği düşünülmektedir. Akran zorbalığını ele alan Forum Tiyatro çalışmasının, katılımcıların zorbalık karşısında yasal haklarını bildiklerinde bu bilginin onlara güç kazandıracağını fark etmelerine olanak sağladığı ve bu öğrenme sürecinde onları teşvik ettiği gözlemlenmiştir.

“Bir olaya bakış açımın objektif olmasının ne kadar önemli olduğunu gösterdi bana bu oyun. (S5)”

Söz konusu ifade, “Düşünce” kategorisinde yer alan “Objektiflik” kodu içinde değerlendirilmiştir. Ergenlik döneminde akran gruplarının önemi giderek artmakta ve çoğunluğun onayladığı kararlar, birey için kesin olmasa da gerçeklik kazanmaktadır. Bu bağlamda, olaylara objektif bir yaklaşım ve bakış açısı geliştirmek, bu dönemin kritik becerilerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Akran zorbalığını konu alan Forum Tiyatro çalışmasının, zorbalık yaşantılarında her rolün deneyimlerini yalın bir şekilde ortaya koyarak katılımcılara objektif bakış açısının önemli bir kişisel beceri olduğunu vurguladığı düşünülmektedir.

“Benim için aslında pek bir şey değişmedi. Ben arkadaşlarım için bir şeylerin değişmesini temenni ediyorum. Oyun sırasında da bunu düşünmüştüm. Başkalarının değişmesine ihtiyacım olduğunu fark ettirdi aslında. (S4)”

“Mağdurların zorbaya tepki vermeyi öğrenmesi gerektiğini. (S11)”

Belirtilen ifadeler “Davranış” kategorisinde yer alan “Yeniden Düzenleme” kodu içinde değerlendirilmiş olup akran zorbalığı konulu Forum Tiyatro çalışmasının, katılımcıların zorbalık yaşantılarında mağdur ve seyircilerin davranışlarının yeniden düzenlenmesine ihtiyaç duyduklarını fark etmelerine yardımcı olduğu görülmektedir. Bu farkındalık, mağdurların kişisel becerilerini geliştirme sürecinde destek sağlanmasına olanak tanırken, seyircilerin tepkilerinin çeşitlenmesi konusunda da teşvik edici bir rol oynayabilir.

“Büyüklerle de artık ‘Dur!’ demek gerekiyor diye düşündüm. SO2 çıktığında müdüre karşı gelmişti. Oradan da şunu düşündüm makam sahibi kişilere de ‘Dur!’ dememiz gerekiyor. (S1)”

Bu ifadeler “Davranış” kategorisinde yer alan “Gelenekler” kodu içinde değerlendirilmiştir. Ülkemizin geleneksel kültürel yapısında, çocukların kendilerinden büyük ya da otorite figürlerine karşı kendilerini ifade etmeleri ve hatalarını dile getirme becerileri genellikle baskılanmakta olup, bu durum akran zorbalığı vakalarında da etkili olmaktadır. Bu bağlamda, ailelerin ve okulların çocuklara kendilerini doğru ifade etme ve sağlıklı tartışma becerilerini kazandırmaları gerektiği

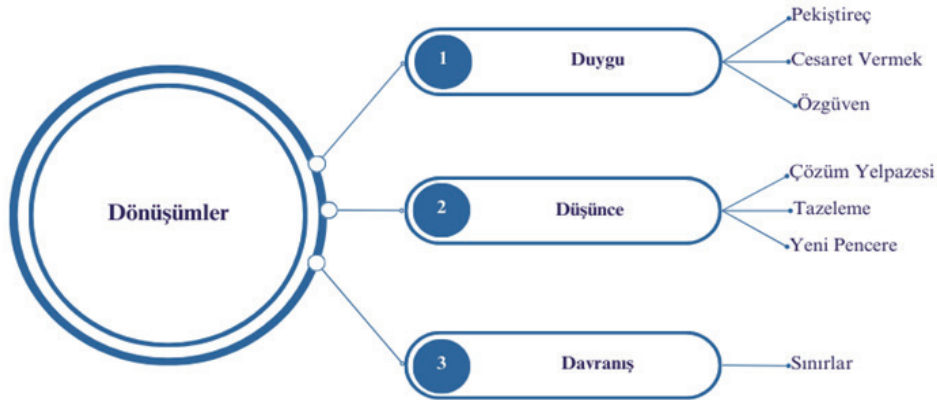
düşünülmektedir. Araştırma bulguları, akran zorbalığına yönelik Forum Tiyatro çalışmasının katılımcıların empati, farkındalık ve duyarlılık düzeylerini artırdığını, zorbalık karşısında özgüven kazandırdığını ve seyirci-oyuncuların bu konuda rol model olduklarını göstermektedir. Ayrıca, Forum Tiyatro’nun katılımcılara çözüm yollarını çeşitlendirme ve farklı denemeler yapma cesareti kazandırdığı görülmüştür. Ergenlik döneminde akran gruplarının bireyler üzerindeki etkisi oldukça büyük olup, Forum Tiyatro çalışması, katılımcıların yasal haklarını öğrenmeleriyle kendilerini daha güçlü hissetmelerine katkıda bulunmuştur. Sonuç olarak, Forum Tiyatro yaklaşımının, akran zorbalığında seyirci rolünü anlamada ve dönüştürmede etkili bir araç olduğu ve okullarda zorbalıkla mücadelede başarılı bir yaklaşım olarak kullanılabileceği tespit edilmiştir.

Dönüşümler Temasına İlişkin Bulgular

Toplanan verilerin analizi sonucunda oluşturulan “Dönüşümler” teması, seyirci-oyuncu olarak çalışmaya katılan bireylerin, akran zorbalığı konulu Forum Tiyatro çalışmasının hayatlarında ne gibi değişiklikler yarattığını ifade eden içeriklerden oluşmaktadır. Katılımcıların, bu çalışmanın yaşamlarındaki etkilerini duygu, düşünce ve davranış odaklı olarak kategorize ettikleri görülmüştür. Tespit edilen kodlar, duygu odaklı değişimlerde pekiştirme, cesaret kazanma ve özgüven artışı; düşünce odaklı değişimlerde çözüm çeşitliliği, bilgi tazeleme ve yeni bakış açıları; davranış odaklı değişimlerde ise kişisel sınırları belirleme şeklinde kategorize edilmiştir. Araştırma sorusuna yönelik kodlar, kategoriler ve temalar ile bu kodlara dair veriler Şekil 3’te sunulmaktadır.

Şekil 3

Dönüşümler

Katılımcıların dönüşüm teması kapsamında ele alınan ifadeleri şu şekildedir:

“Ben bunu yaptıktan sonra annemle konuştum. Annem de şey dedi, ‘Tiyatroya katılsana!’ dedi. Belki katılamam çok yoruluyorum voleyboldayım çünkü ama böyle bir dönüş almak çok iyi geldi. (SO20)”

“Çok bir şey değiştirmedim ama insanların bu şekilde güzel tepkiler vermesi falan güzel gitti, iyi geldi. (SO14)”

Katılımcıların bu görüşleri “Duygu” kategorisinde yer alan “Pekiştirme” kodu içinde değerlendirilmiştir. Katılımcıların gerçekleştirdikleri eylemlerin arkadaşları ve aileleri tarafından

takdir edilmesi, ergenlik döneminde yakın çevreden alınan onayın büyük bir önem taşıdığını ve bu onayın bireylerin davranışlarını güçlendirdiğini ortaya koymaktadır.

“İnsanları cesaretlendirmek beni biraz mutlu etti açıkçası. (SO13)”

“Cesaret verdik. (SO20)”

“Benim ileriki kariyer hedefimde herhangi bir şekilde sanat dallarıyla ilgili bir durum yok. Ama en azından bir kişinin bile hayatına dokunduysam bu benim için çok büyük bir kar. Öz benliğime kattığım bir parça. (SO23)”

“Zorba görececek izleyecek bunu, diyecek ki ‘Bunun yanında olanlar var’ Açıkça zorbalık yapamayacak. (SO21)”

Belirtilen bu görüşler “Duygu” kategorisinde yer alan “Cesaret Vermek” kodu içinde değerlendirilmiştir. Forum Tiyatro çalışmasının hem seyircilere hem de mağdurlara cesaret vermesi ve zorba rolündeki bireyler için uyarıcı nitelikte olması, çalışmanın tüm paydaşlara hitap ettiğini ve böylece en yüksek düzeyde verim elde edildiğini göstermektedir.

“Oraya çıkmak, özellikle sahneye çıkma olayı hem de o olayın içerisinde olmak bana gerçekten bir çeşit özgüven verdi. Aynı zamanda, empati duygumun genel olarak geniş ve derin olduğumu düşünen bir insanım. Ama özellikle oraya çıkmak, orada sesimi çıkarmaya çalışmak gerçekten işe yaradı yani. Şey diye düşündüm, tamam bu bir oyunculuk icabı. O yüzden şu an istemediğim gibi olabilir ama gerçek hayatta bu kadar tek bir senaryo üzerinden gidiyormuş gibi ısrar yapmazlar. Eğer ben bu kadar gerçek hayatta sesimi çıkarırsam elbette ki alabileceğim sonucu değiştirebilirim. (SO17)”

“Ben de artık böyle tepkiler vermeye karar verdim. Daha baskın olmak gerekiyor. (SO5)”

Yukarıda belirtilen katılımcı görüşleri, “Duygu” kategorisinde yer alan “Özgüven” kodu içinde değerlendirilmiştir. Katılımcıların hem kendi sahne deneyimlerinden hem de diğer katılımcıların sunduğu çözümlerden özgüven kazanmaları, çalışmanın sonuçları açısından oldukça önemli bir bulgu olarak değerlendirilmektedir.

“Oluşan olumsuzluklara karşı bir çözüm üretmek. (SO7)”

“Bence herkesin farklı düşüncelerini alıp, kendi düşüncemin yanında birkaç daha insanın bulduğu çözümleri ekleyip buna ayak uydurup daha önemli şeyler yapabilmeyi gösterdi. (SO11)”

“Yani belki izlediklerimiz sayesinde değişmiş olabilir. (SO12)”

“Düşünce haznem genişledi. Farklı çözümlerin içinden seçip alabilir hale geldim. Hem o açıdan genişliyor hem de daha böyle korumada gibi hissediyorsun yani. Uygulayacağın şeyi biliyorsun. Böyle bir önlem almış bu. Bu bir kalkan oluşturdu. Kalkanım oldu. (SO2)”

“Ben genelde muhatap olmamak, uzaklaştırmakla çözüm bulurum. Orada da uzaklaştırmaya çalışmıştım hatta. Ama hani benimki pek çözüm olmadı ama SO1’in mesela çözümü çok iyiydi. (SO5)”

Bu ifadeler “Düşünce” kategorisinde yer alan “Çözüm Yelpazesi” kodu içinde değerlendirilmiştir. Forum Tiyatro çalışmasının katılımcılara kriz anlarında yeni çözüm yolları sunması ve bu çözümlerin katılımcılara güven hissi vermesinin, yalnızca seyirci rollerine değil aynı zamanda mağdur rollerinin gelişimine de katkı sağladığı düşünülmektedir.

“Yani hayatımda pek bir şey değiştirdiğini söyleyemem yani ben gerçek hayatımda da böyle biriyim yani. Gerçekte ne yapıyorsam ben aslında sahneye çıktığımda onu yaptım yani. (SO13)”

“Orada zaten kendimizi oynadığımız için hayatımızda zorbalığa karşı yapacağımız şey çok değişmedi. Ama kendi yaptığımız hareket genel olarak değişmedi. Çünkü biz orada zaten kendimiz oynadık. Kendimiz ne yaparsak onu yaptık. (SO12)”

“Bende bir şey değiştirmedim. (SO16)”

“Unuttuklarımı hatırladım. Zihin tazelemesi yaptım. (SO23)”

“Anım oldu. (SO19)”

“Çok bir şey değişmedi çünkü ben bunlara çoğunlukla tanık olduğum için aynı şeyi sadece tiyatrodan gördüm. (SO18)”

“Benim hayatımda bir şeyi değiştirmedim. Çünkü bu bir kilitti ve bende zaten anahtarı vardı. O yüzden açtım girdim yani. Daha öncesinde de deneyimlediğim, daha öncesinde de aynı şekilde uyguladığım bir durumdu. Aynı şekilde tekrar uyguladım. O yüzden bana ekstra bir tecrübe kazandırmadı, ekstra bir bilgi kazandırmadı. Zaten bildiğim şeylerdi. (SO1)”

Bu ifadeler “Düşünce” kategorisinde yer alan “Tazeleme” kodu içinde değerlendirilmiştir. Forum Tiyatro çalışmasının, katılımcılara mevcut bilgilerini yeniden deneyimleme ve bu bilgileri davranışa dönüştürme fırsatı sunmasının, davranışın kalıcılığı açısından önemli bir katkı sağladığı düşünülmektedir.

“Bakış açımı değiştirdi gerçekten. (SO22)”

“Farklı bir durum olduğu, kolay olmadığını gördüm. (SO24)”

“Mağdur olmamıştım böyle. (SO21)”

“Zorbalara daha farklı bir göz, bakış açısıyla bakmaya başladım. Olayın nereden nerelere gidebileceğini düşünmeye başladım. En küçük şeyden başlayıp ne kadar büyük şeylere ulaşabildiğini gördüm. Oyundaki öğretmen.. Bizim okulumuzda öyle bir öğretmen yok.” (SO10)”

“Sahnedeki müdür ‘Zorbalık için mi beni meşgul ediyorsun?’ demişti mesela. Bizim müdür böyle bir şey yapmaz. (SO4)”

“Bence kendini en kötü durumlara hazırlaman gerektiğini öğrendim. İşte o durumlarda ne yapabilirim onu gördüm. (SO6)”

“Ben açıkçası halime şükrettim. Yani benim okulumda böyle bir şey yapacak kişiler yok diye düşünüyorum. Onun için şükür ettim. Bu kadar kötü insanlarla değilim diye mutlu oldum. İftira atacak biri vardır, illaki vardır. Ama iftiraya cevap verecek kişiler de var. Mesela öğretmenlerimiz gibi. Müdürümüz de zorbalığa ses çıkıyor gerçekten. Direk okuldan atıyor mesela. Mustafa’yı atmıştı öyle. Bu bence çok güzel bir şey. (SO8)”

Bu ifadeler “Düşünce” kategorisinde yer alan “Yeni Pencere” kodu içinde değerlendirilmiştir. Forum Tiyatro çalışmasının, katılımcılara akran zorbalığı konusunun ciddiyeti ile çevrelerindeki kişilerin bu konudaki tutumları ve alabilecekleri yardımlar konusunda farkındalık kazandırdığı gözlemlenmektedir.

“Her şey değişti. Yani onun yanında daha da çok farklı birisiyim. Bana diyor ‘Artık sen değiştin, sen artık eskisi gibi değilsin’ Bunun farkındaysan sen de kendini ona göre çizgi çiz. Suistimal edilmekten kurtuldum. Ben değişince o da değişti. (SO3)”

“Benim hayatımda çok şey değiştirdi. Benim psikolojim bozulmaya başlamıştı cidden bu durumda. Bayağı ciddi ciddi rahatsız oluyordum, okula gelmek istemiyordum. Sınıfımı değiştirmeyi bile düşündüm ben. Arkadaşlarım bana destek çıkınca ben de karşı geldim, yendim. Çalışmadan önce de gidelim konuşalım diyorlardı onlar ama ben cesaret edemiyordum. Bu çalışmadan sonra arkadaşlarımla hep beraber gittik, konuştuk, hallettik. (SO9)”

“Bence bunu izleyerek biraz daha etkilendi çoğu kişi, ben bunu gördüm. Bunu izledikleri için mi etkilendi hiçbir fikrim yok ama zorbalılar biraz daha hal ve hareketlerine dikkat ediyorlar. Biraz daha da böyle sustular, geri çekildiler ama bundan mı bilmiyorum. (SO4)”

Bu ifadeler “Davranış” kategorisinde yer alan “Sınırlar” kodu içinde değerlendirilmiştir. SO3 ve SO9 kodlu katılımcılar, Forum Tiyatro çalışmasının yaşamlarında önemli dönüşümler yarattığını belirtmiştir. SO3, zorbalılarla arkadaşlık ettiğini fark ederek bu ilişkileri sonlandırmış ve sınırlarını netleştirmiştir. SO9 ise uzun süredir maruz kaldığı zorbalığa, Forum Tiyatro çalışmasından sonra müdahale edip tepki göstermiştir. Bu ifadeler, Forum Tiyatro yaklaşımının akran zorbalığıyla mücadelede ne kadar etkili olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, SO4 kodlu katılımcı, okul içindeki zorbalık davranışlarının Forum Tiyatro çalışmasından sonra azaldığını ifade etmiştir. Araştırma, ergenlik döneminde yakın çevreden alınan onayın davranışların pekişmesinde önemli rol oynadığını ve Forum Tiyatro çalışmasının hem seyircilere hem de mağdurlara cesaret vererek maksimum verim sağladığını göstermektedir. Katılımcıların sahne deneyimlerinden özgüven kazanmaları ve kriz anlarında yeni çözüm yolları geliştirmeleri, çalışmanın sadece seyirci değil mağdur rollerine de katkı sağladığını ortaya koymuştur. Forum Tiyatro yaklaşımı, katılımcılara mevcut bilgilerini yeniden deneyimleme ve davranışa dönüştürme fırsatı sunarak, akran zorbalığının ciddiyeti konusunda farkındalık kazandırmıştır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada, akran zorbalığına yönelik Forum Tiyatro çalışmasının lise öğrencilerinin zorbalığa seyirci olarak müdahale etme düzeyleri üzerindeki etkisi, nicel ve nitel veriler doğrultusunda incelenmiştir. Elde edilen bulgular, Forum Tiyatro yaklaşımının öğrencilerin zorbalık karşısındaki tutum ve davranışlarında olumlu değişiklikler meydana getirdiğini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmanın yanı sıra, konu başlığına ilişkin yapılan diğer araştırmaların bulguları da Forum Tiyatro etkinliklerinin dönüştürücü yönlerine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Örneğin, Kuyumcu (2012), Forum Tiyatro’nun dönüştürücü etkisine ilişkin görüşlerini aktarırken Augusto Boal’ın Forum Tiyatro’yu “bir tür cephanelik, prova alanı ve deneylerin gerçekleştirildiği bir laboratuvar” olarak tanımladığını belirtmektedir. Seyircilerin “seyirci-oyuncu”ya dönüştüğü andan itibaren, dış dünyaya ilişkin bir deneyim kazanmaya başladıkları belirtilmektedir. Kendi yaşamlarındaki olayları

sahnede gördüklerinde bu olaylara yabancılaşarak daha kolay çözüm arayışına girebilmektedirler. Bu süreç, bireylerin akıl ve mantıkla konuya yaklaşmalarını sağlamakta, içselleştirdikleri ve farkında olmadıkları sorunları fark etmelerine ve bu sorunlara çözüm aramalarına olanak tanımaktadır. Sonuç olarak, seyirciler, kendi bilgi birikimlerini sahnede deneyimleyerek güç kazanmakta ve potansiyellerini keşfetmektedir.

Kantar ve Uysal (2019), 2018-2019 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Bağcılar ilçesi Mustafa Kemal Ortaokulu'nda 6. sınıf öğrencileri arasından gönüllü olarak seçilen 30 katılımcıyla (deney ve kontrol grupları) akran zorbalığı algısının değişimini incelemek amacıyla 52 saatlik yaratıcı drama temelli bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışma bulgularına göre yaratıcı drama temelli atölyeler, deney grubu katılımcılarının akran zorbalığı algılarında, fiziksel zorbalığın yanı sıra sözlü ve ilişkisel/duygusal zorbalığı da kapsayacak şekilde anlamlı değişiklikler sağlamıştır. Yapılmış çalışmaların sonuçları değerlendirildiğinde, yaratıcı dramanın katılımcılara, zorbalık davranışlarının karmaşık sosyal dinamiklerini anlamaları ve bu tür davranışlara yönelik empati geliştirmeleri için güvenli bir öğrenme ortamı sunduğu görülmektedir. Drama etkinliklerinin, bireylerin sorunlara eleştirel bir gözle bakmalarını, zorbalık davranışlarının mağdur, zorba ve seyirciler üzerindeki etkilerini daha iyi kavramalarını sağladığı; ayrıca özgüvenlerini artırarak, çatışma çözme ve iletişim becerilerini geliştirmelerine katkıda bulunduğu düşünülmektedir.

Bu doğrultuda bu araştırma özelinde dönüştürücü etkiyi ifade eden sonuçlar şu biçimde ifade edilebilir: Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeği (ZSMÖ) ile elde edilen ön test ve son test verilerinin analizi, Forum Tiyatro çalışmasının ardından öğrencilerin zorbalığa seyirci olarak müdahale etme düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir artış olduğunu göstermiştir. Özellikle kabul etme, karar verme ve müdahale etme alt boyutlarında kaydedilen bu artışlar, öğrencilerin zorbalık durumlarını tanıma, bu durumlara yönelik karar alma ve aktif müdahalede bulunma eğilimlerinin güçlendiğini ortaya koymaktadır. Ancak, fark etme ve yorumlama alt boyutlarında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Bu durum, öğrencilerin zorbalık olaylarını fark etme ve yorumlama konusunda gelişim dönemi özellikleri dikkate alındığında zaten belli bir bilinç düzeyine sahip olmalarından kaynaklanmaktadır.

Bu araştırmanın bulguları, Forum Tiyatro yaklaşımının akran zorbalığına karşı etkili bir müdahale aracı olarak kullanıldığını ve katılımcılar üzerindeki olumlu etkilerini ayrıntılı bir şekilde ortaya koymaktadır. Çalışma, Forum Tiyatro'nun katılımcıların zorbalıkla başa çıkma stratejilerini çeşitlendirdiğini, yaratıcı problem çözme becerilerini geliştirdiğini ve zorbalık karşısında farklı savunma mekanizmaları geliştirmelerine olanak sağladığını göstermektedir. Forum Tiyatro ortamında katılımcılar, sahnede çeşitli çözümler deneyerek kendilerini ifade etme ve karşılaştıkları sorunlara farklı yaklaşımlar geliştirme imkânı bulmuştur. Zorbalıkla ilgili deneyimlerini sahnede yeniden yaşamak, katılımcıların bu bilgileri pekiştirmelerine olanak sağlamış, böylece öğrendikleri bilgileri davranışa dönüştürerek bu davranışların kalıcılığını artırmıştır.

Araştırma bulguları, Forum Tiyatro'nun katılımcıların empati, farkındalık ve duyarlılık düzeylerini derinleştirdiğini ortaya koymuştur. Katılımcılar, akran zorbalığına tanık olduklarında mağdurları destekleme, zorbalara karşı koyma ya da ortamdaki uzaklaşma gibi çeşitli tepkiler sergilemiştir. Bu tepki çeşitliliği, bireylerin zorbalık karşısında farklı stratejiler geliştirdiklerini ve bu stratejilerin, onların kendilerini daha güvende hissetmelerine yardımcı olduğunu göstermektedir.

Forum Tiyatro süreci boyunca katılımcılar, özgüvenlerini artırmış ve zorbalıkla karşılaştıklarında haklarını savunma ile kendilerini ifade etme konusunda cesaret kazanmışlardır.

Çalışma, katılımcıların yasal haklarını öğrenmelerinin ve bu haklara vurgu yapmalarının, kendilerini güvende hissetmelerine ve haklarını bilinçli bir şekilde savunmalarına katkı sağladığını vurgulamaktadır. Forum Tiyatro sürecinde, katılımcılar otorite figürlerine karşı kendilerini ifade etme, haklarını dile getirme ve gerektiğinde tepki gösterme konularında pratik yapma fırsatı bulmuşlardır. Yasal haklarını öğrenen katılımcılar, zorbalıkla mücadele ederken kendilerini daha güçlü hissetmiş ve bu bilgi, özgüvenlerinin artmasına önemli ölçüde katkı sağlamıştır.

Forum Tiyatro çalışması, katılımcılara yalnızca zorbalıkla mücadele etme konusunda değil, aynı zamanda seyirci rolünü etkin bir şekilde üstlenme konusunda da önemli katkılar sağlamıştır. Çalışma, katılımcılara zorbalık olaylarının ciddiyetini ve bu tür durumlarda seyirci olmanın getirdiği sorumlulukları anlama konusunda değerli bir perspektif kazandırmıştır. Zorbalık olaylarına tanık olan katılımcılar, Forum Tiyatro sürecinde olaylara daha objektif bir bakış açısıyla yaklaşmış ve mağdurlara destek olma sorumluluğunu benimsemiştir.

Hem nicel hem de nitel bulgular, Forum Tiyatro yaklaşımının öğrencilerin zorbalığa seyirci olarak müdahale etme düzeylerini artırmada etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Zorbalık olaylarına seyircilerin müdahale ettiğinde, olayların seyrinin her yönüyle değişebileceği görülmektedir. Nicel bulgular, öğrencilerin zorbalığa müdahale etme eğilimlerinde istatistiksel olarak anlamlı bir artış olduğunu gösterirken, nitel bulgular bu artışın arkasındaki duygusal ve bilişsel süreçleri daha ayrıntılı bir şekilde aydınlatmaktadır.

Bu araştırma, akran zorbalığına yönelik Forum Tiyatro çalışmasının, lise öğrencilerinin zorbalığa seyirci olarak müdahale etme düzeylerini artırmada etkili bir yaklaşım olduğunu ortaya koymaktadır. Hem nicel hem de nitel bulgular, Forum Tiyatro yaklaşımının öğrencilerin duygusal ve bilişsel farkındalıklarını artırarak, zorbalıkla mücadelede daha etkin ve sorumlu bireyler olmalarını sağladığını göstermektedir. Eğitimde bu tür yenilikçi ve katılımcı yaklaşımların uygulanması, öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimlerine katkıda bulunarak daha güvenli ve destekleyici bir öğrenme ortamı yaratılmasına yardımcı olacaktır.

Araştırma bulguları, Forum Tiyatro yaklaşımının akran zorbalığına karşı farkındalık yaratmada ve öğrencilerin seyirci olarak müdahale etme düzeylerini artırmada etkili bir araç olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yaklaşımın, öğrencilerin duygusal ve bilişsel farkındalıklarını artırarak empati ve müdahale becerilerini geliştirdiği, dolayısıyla zorbalıkla mücadelede önemli bir potansiyele sahip olduğu görülmektedir. Araştırmanın amacı doğrultusunda Forum Tiyatro yaklaşımı, öğrencilerin akran zorbalığına müdahale düzeylerini başarılı bir şekilde artırmıştır. Bu bağlamda araştırmanın sonuçlarından hareketle aşağıda yer alan öneriler sunulmaktadır:

- Eğitim kurumlarının, Forum Tiyatro gibi interaktif ve katılımcı yaklaşımları rehberlik ve psikolojik danışmanlık programlarına entegre etmeleri önerilmektedir. Öğretmenler ve okul yöneticilerinin akran zorbalığında seyirci rolü konusunda bilinçlendirilmesi ve destekleyici bir okul iklimi oluşturulması, öğrencilerin zorbalıkla mücadelede daha aktif bir rol üstlenmelerine olanak sağlayacaktır.

- Okullarda Forum Tiyatro kulüplerinin kurulmasıyla öğrencilerin bu sürece aktif olarak katılmaları teşvik edilebilir. Bu kulüpler aracılığıyla öğrenciler, akran zorbalığına karşı çözüm

önerileri geliştirebilir ve farkındalık etkinlikleri düzenleyebilirler. Ayrıca, okul içi politika ve uygulamalarda öğrencilerin görüşlerine yer verilmesi, onların sorumluluk duygularını ve zorbalıkla mücadelede müdahale istekliliğini artırabilir.

Bu önerilerin hayata geçirilmesinin, akran zorbalığıyla mücadelede etkili adımlar atılmasına ve öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimlerinin desteklenmesine önemli ölçüde katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Adıgüzel, Ö. (2018). *Eğitimde yaratıcı drama*. Yapı Kredi Yayınları.
- Boal, A. (2008). *Oyuncular ve oyuncu olmayanlar için oyunlar* (B. Ataman, Ö. Öztürk & K. Rızvanoğlu, Çev.). Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi. (Orijinal eser 1992 yılında yayımlanmıştır)
- Bryman, A., & Cramer, D. (2001). *Quantitative data analysis with SPSS release 10 for Windows: A guide for social scientists*. Routledge.
- Creswell, J. W. (2021). *Karma yöntem araştırmalarına giriş* (M. Sözbilir, Çev. Ed., 3. baskı). Pegem Akademi. (Orijinal eser 2015 yılında yayımlanmıştır)
- Çarkıt, E., & Bacanlı, F. (2020). Okullarda akran zorbalığı: Öğretmen görüşlerine göre nitel bir çalışma. *OPUS International Journal of Society Researches*, 15(24), 2545–2583. <https://doi.org/10.26466/opus.644848>
- Çokluk, Ö., Yılmaz, K., & Oğuz, E. (2011). Nitel bir görüşme yöntemi: Odak grup görüşmesi. *Kuramsal Eğitimbilim*, 4(1), 95–107. <https://keg.aku.edu.tr/arsiv/c4s1/c4s1m6.pdf>
- Dewey, J. (1934). *Art as experience*. Perigee Books.
- Eisner, E. W. (2002). *The arts and the creation of mind*. Yale University Press.
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde araştırma yöntem ve metodlarına giriş*. Anı Yayıncılık.
- Espelage, D. L., & Holt, M. K. (2001). Bullying and victimization during early adolescence: Peer influences and psychosocial correlates. *Journal of Emotional Abuse*, 2(2–3), 123–142. https://doi.org/10.1300/J135v02n02_08
- Freire, P. (2017). *Ezilenlerin pedagojisi* (D. Hattatoğlu & E. Özbek, Çev.). Ayrıntı Yayınları. (Orijinal eser 1968 yılında yayımlanmıştır)
- Gardner, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. Basic Books.
- Kantar, E., & Uysal, B. (2019). Metin türlerine dayalı yaratıcı drama etkinliklerinin akran zorbalığı algısına etkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 1141–1163. <https://doi.org/10.16916/aded.595221>

- Kaşıkçı, F. (2018). *Ergenlerde akran zorbalığı ile başa çıkma stratejileriyle bilişsel çarpıtmalar ve öz düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Kurt Demirbaş, N., & Öztemel, K. (2019). Zorbalıkta Seyirci Müdahale Ölçeği'nin (ZSMÖ) Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 9(54), 965–985. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tpdrd/issue/48897/623295>
- Kuyumcu, N. (2012). Halk eğitiminde “forum tiyatrosu” yöntemlerinin kullanılması. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 261–267.
- Maunder, R. E., & Crafter, S. (2018). School bullying from a sociocultural perspective. *Aggression and Violent Behavior*, 38, 13–20. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2017.10.010>
- Neelands, J. (2000). *Drama and theatre studies*. Hodder Education.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Wiley-Blackwell.
- Onur, H. Ö. (2016). *Yaratıcı dramada forum tiyatro tekniği kullanılması annelerin iletişim becerilerinin geliştirilmesine etkisi* [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Salmivalli, C. (2010). Bullying and the peer group: A review. *Aggression and Violent Behavior*, 15(2), 112–120. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2009.08.007>
- Smith, P. K., & Sharp, S. (2003). *School bullying: Insights and perspectives*. Routledge.
- Tuzcuoğlu, S., & Adıgüzel, Ö. (2021). Öğretmen, konu, grup, mekân bağlamında yaratıcı drama ve forum tiyatrosu. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 16(1), 103–130. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ydrama/issue/60339/880795>
- Türk Kurtça, T., Ermağan Çağlar, E., & Sanal Özcan, Y. (2020). Akran zorbalığı ve travma sonrası stres bozukluğu arasındaki ilişkinin gözden geçirilmesi. *Kastamonu Education Journal*, 28(2), 584–595. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.693410>
- Winner, E., & Hetland, L. (2000). The arts and academic achievement: What the evidence shows. *The Journal of Aesthetic Education*, 34(3/4), 3–10. <https://doi.org/10.2307/3333637>
- Yelboğa, N., & Koçak, O. (2019). Ergenlerde akran zorbalığını yordayan bazı faktörlerin zorba ve mağdur bireyler açısından değerlendirilmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 13(19), 2286–2320. <https://doi.org/10.26466/opus.543567>

The Use of Forum Theater Activities Structured with Drama in the Bystander Role in Peer Bullying*

Şeyma Koç¹, Zeki Özen²

Article Info

DOI: 10.21612/yader.2025.001

Article History

Received: 12.12.2024

Accepted: 21.01.2025

Keywords

Drama in education

Forum theater

Peer bullying

Spectator in bullying

Article Type

Research paper

Abstract

Peer bullying is a phenomenon that has existed throughout history in all environments where peer groups are present. The Forum Theater approach applied in drama studies in education is an interactive approach that aims to find solutions to these problems with the active participation of the audience by bringing all kinds of issues where there are oppressor-oppressed relations to the stage. In this study, the phenomenon of peer bullying, which is on the rise in schools today, was examined and the effect of the Forum Theater approach, which enables individuals who are bystanders to bullying to experience the results of their own and others' solutions to these behaviors, on the behaviors of these individuals was investigated. Mixed method was preferred in the research. The sample of the study is a group of 280 students consisting of 9th and 10th grade students studying at Salih Zeki Anatolian High School in Odunpazarı district of Eskişehir province in the 2023-2024 academic year. Quantitative data were collected through the Bystander Intervention in Bullying Scale (BISBS), while qualitative data were obtained through semi-structured interviews and focus group interviews. Semi-structured interviews were conducted with 8 female and 8 male students randomly selected from the audience group, and focus group interviews were conducted with an audience-player group of 24 people. The qualitative data obtained from the interviews were analyzed by content analysis method. Both the quantitative and qualitative findings of the study reveal that the Forum Theater practice has a significant effect on increasing high school students' level of intervention to bullying as a bystander. Accordingly, it is recommended that educational institutions integrate interactive and participatory approaches such as Forum Theater into guidance and psychological counseling programs.

Suggested Citation

Koç, Ş., & Özen, Z. (2025). The use of forum theatre activities structured with drama in the bystander role in peer bullying. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 20(1), 1–25. <https://doi.org/10.21612/ydrama.2025.001>

* This article is derived from her master's thesis entitled "Using Drama Activities and Structured Forum Theater Studies in the Context of Audience Role in Peer Bullying", prepared by Şeyma Koç under the supervision of Assoc. Prof. Dr. Zeki Özen and approved by Ankara University Institute of Educational Sciences on August 26, 2024.

1. MSc, Eskişehir Salih Zeki Anatolian High School, Ministry of National Education, Eskişehir, Türkiye, E-mail: seeymaakooc@gmail.com, ORCID ID: 0009-0003-7827-4191
2. Assoc. Prof. Dr., Ankara University, Department of Primary Education, Division of Classroom Teaching, Ankara, Türkiye, E-mail: zozen@ankara.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-0448-4949

Introduction

Aggression is defined as behaviors that have a conscious intent to harm a person, group or object. Such actions have existed throughout human history. Aggressive behaviors among students in the school environment have started to attract academic attention since the 1970s. As Berger (2007) stated, the first systematic research on the subject was initiated after three students in Norway who were exposed to peer bullying and committed suicide by leaving notes stating that they were bullied (as cited in Türk Kurtça, Ermağan Çağlar, & Sanal Özcan, 2019).

Looking at the definitions of bullying, it is seen that bullying can be considered as a series of actions involving aggression. According to the Turkish Language Association, the term “bully” refers to a person who does not give others the right to speak and freedom of behavior based on his/her power, while “bullying” is defined as exhibiting bullying behaviors. Peer bullying is considered one of the most common types of school violence (Çarkıt & Bacanlı, 2020). This phenomenon has been extensively discussed and defined in the fields of psychology, sociology and educational sciences. Studies reveal that peer bullying should not only be seen as a weak individual being subjected to violence by a stronger individual, but also that it is shaped by various factors such as group dynamics, social pressures and social norms.

When the definitions of peer bullying are examined, it is seen that Heinemann first addressed this concept in Olweus’ (1999) studies. Heinemann defined peer bullying as the aggressive behavior of a group towards another group or students, that is, group aggression (as cited in Kaşıkçı, 2018). However, Olweus went beyond the focus of this definition on group aggression and stated that peer bullying can also occur at the individual level. According to Olweus, peer bullying includes aggressive behaviors that occur among children and young people, in or around school, and that are intended to harm or disturb another individual or group. In this context, peer bullying stands out as a critical problem that needs to be solved in order to ensure the safety of students in educational institutions.

Peer bullying can manifest itself in different forms of behavior and is divided into various types. Each type of bullying has its own characteristics. Physical bullying includes behaviors that cause direct physical harm to the victim, such as pushing, hitting, kicking, slapping and hair pulling. Verbal bullying consists of insulting verbal attacks such as name-calling, ridicule, threats and humiliation that are intended to damage the victim’s self-esteem and self-confidence. Relational bullying targets the victim’s social relationships and social acceptance; it includes deliberate actions to undermine the individual’s position in society through behaviors such as spreading rumors, slander, exclusion, social isolation, and sabotaging the victim’s relationships with others. These different types of bullying are serious problems that negatively affect students’ psychosocial development.

When we look at the roles of peer bullying, four main groups involved in the bullying process come to the fore: the bully, the victim, individuals who are both bullies and victims, and bystanders. The bully is an individual or individuals who aim to gain superiority or control over others by taking advantage of power imbalance and inflicting physical, emotional or psychological harm on the victim (Olweus, 1993). The victim is an individual who is vulnerable to bullying, is subjected to the bully’s pressure and has difficulty in protecting himself/herself because he/she is generally considered physically or socially weaker (Olweus, 1993). Bully/victims are individuals who are both bullied and bully others, thus demonstrating how the power imbalance can change in different contexts (Espelage & Holt, 2001). Bystanders are individuals who do not directly intervene

in the bullying situation but watch the events, who can indirectly contribute to the continuation of bullying with their passive attitudes, but at the same time have the potential to protect the victim or end the incident (Salmivalli, 2010).

Peer bullying is a common problem among children and adolescents. Such bullying behaviors can have long-term consequences by creating negative effects on the emotional and psychological health of individuals. Research on the consequences of peer bullying shows that bullying behaviors leave lasting effects on all parties involved. Bully, victim and bystander groups face physical, psychological, social and cognitive problems during the bullying process.

It is seen that most of the bullying research in the literature focuses on bully or victim groups. However, bystanders, who play a key role in the continuation or termination of bullying behavior, have the power to influence this process. According to Ahmed (2008) and Hawkins et al. (2001), when bystanders intervene in bullying incidents, approximately 60% of these incidents end within 10-12 seconds (cited in Kurt Demirbaş & Öztemel, 2022). The audience group is more crowded compared to other groups. Koçak and Yelboğa (2019) found that 82.2% of the participants were bystanders, 10.2% were victims, 5.2% were bully-victims, and 2.4% were bullies. This shows that the bystander group can be a role model that will make the bully question their behaviors and discourage them from these behaviors; at the same time, it can be a role model that will encourage the victim to intervene by giving correct reactions. For this reason, it is thought that studies on the bystander group are much more important in the solution of peer bullying than it is ignored.

Although various programs and policies have been implemented to prevent peer bullying, this problem is still widespread in many societies. Therefore, continuous and innovative approaches are necessary to address bullying. The educational literature extensively addresses strategies to combat bullying and aggression in school settings. These studies discuss preventive and intervention approaches that require collaboration between educators, students and families. Counselors, who have the opportunity to closely observe students in schools, report that individual studies conducted for students in the process of bullying prevention and intervention are insufficient.

The quality of the opportunities that educational environments offer to individuals is of great importance. When schools fulfill their responsibility to ensure the safety of students through various approaches, security is based on a more solid and sustainable foundation. In this framework, while school policies on peer bullying play an important role, empowering students with different methods to combat bullying is at least as important as these policies. One of the effective methods used to fulfill this responsibility is based on the use of art in education.

Art studies play an important role in the emotional development of individuals and the development of their self-expression skills. Art offers individuals the opportunity to express their emotions in a healthy way and to get to know themselves better in this process. The importance of art in education is not only limited to increasing academic achievement, but also supports the holistic development of the individual by developing social awareness and social responsibility (Gardner, 1983). Art studies help students evaluate both themselves and their environment from a critical perspective and contribute to society as more sensitive individuals. Eisner (2002) emphasizes that art is effective in the development of creative thinking, problem solving and critical thinking skills. These skills allow individuals to solve the complex problems they face in daily life in more creative and effective ways. Through art, individuals can express themselves better and develop their

empathy skills (Winner & Hetland, 2000). In addition, art contributes to the development of emotional intelligence by encouraging abstract thinking (Goleman, 1995). Art branches such as painting, music, drama and literature allow students to express their experiences, feelings and thoughts in a meaningful way (Dewey, 1934). In this context, drama in education is one of the prominent art fields.

Drama in education is a pedagogical method that encourages active participation of participants and supports experiential learning by using techniques such as role playing and improvisation. This approach aims to contribute to the emotional, social and cognitive development of individuals. Drama processes in education enable the development of skills such as empathizing, problem solving, developing communication skills and understanding different perspectives. Through improvisation, animation and group work, it offers participants the opportunity to express themselves and actively participate in the learning process without relying on a specific text.

The drama method in education is used as an effective tool in teaching skills such as critical thinking, social awareness and emotional intelligence, especially in the education of children and young people. In addition, drama in education offers an interdisciplinary approach that intersects with fields such as art education and psychodrama, allowing participants to discover their own potential. According to Adıgüzel (2018), drama in education creates positive effects such as self-knowledge and self-realization, effective communication with others, acquiring democratic attitudes, developing social sensitivity and healthy discharge of emotions. In this context, drama in education is considered as an important pedagogical tool in the prevention and intervention of peer bullying. Drama offers a creative educational approach that supports participants' processes of empathizing, developing emotional awareness and strengthening their social skills.

Drama in education enables students to gain a deeper understanding of bullying experiences by taking on different roles. During drama activities, students have the opportunity to explore the feelings, thoughts and perspectives of individuals who are bullied, bully or witness bullying. This process contributes to the development of empathy skills by helping to recognize the emotional and social harms caused by peer bullying (Maunder & Crafter, 2018). Role-playing and improvisation techniques allow students to experience different problem-solving strategies, helping them to develop skills to both defend themselves when they are exposed to bullying and to intervene when they witness bullying (Smith & Sharp, 2003).

Drama in education is an effective method for understanding the power relations and dynamics involved in peer bullying. Drama activities allow students to explore these power imbalances and analyze the social factors underlying bullying. This process enables students to become more aware of social and individual responsibilities by recognizing the link between bullying and power (Neelands & Dobson, 2000).

Forum theater approach is a technique developed by Augusto Boal as a component of the drama method in education and is an interactive element of the Theater of the Oppressed. This approach brings social problems to the stage and allows the audience to propose solutions to these problems and create alternative scenarios by directly intervening on stage. Forum Theater is an approach inspired by Boal's work "Pedagogy of the Oppressed" by Brazilian educator and critical pedagogy theorist Paulo Freire (Tuzcuoğlu & Adıgüzel, 2021).

Freire (2017) criticizes the dominant role of the teacher in the education system and draws attention to the fact that the student is in a passive receiver position. In this criticized model, it is aimed

for the student to memorize information instead of grasping it. Freire is known for his participatory, critical and emancipatory approaches and his pedagogical methods are considered an important tool in the struggle for social justice, equality and freedom. Forum Theater, as an alternative to the traditional understanding of education criticized by Freire, offers a learning and experience space where students are active participants at every stage and the audience can take on the role of actors.

By using theater as a tool for individual and social transformation, Boal (2008) encouraged standing against all forms of oppression and the active participation of the audience. Forum Theater begins with a short play and continues with a scenario that deals with a social problem, where the main character, who is subjected to oppression, fails to solve the problem. At this point, it transforms the audience into an active “audience-player” by giving them the opportunity to intervene in the play, implement their own ideas, assume responsibility and change the outcome of the play. Boal used theater to create social consciousness, to question oppression and to give courage to fight against injustice, transforming the audience from mere spectators into participants who influence the process and the outcome. This process allows the audience to realize that they have the power to change the disturbing situations they encounter in real life. Onur (2016) defines Forum Theater as a rehearsal for social revolution.

Forum theater in education is used as an effective approach to address social problems and conflicts. Thanks to this approach, students have the opportunity to develop their communication and problem-solving skills at the individual and social level by experiencing the difficulties they may encounter in real life in a safe environment. Forum theater practices provide positive results in a wide range of areas from education to social change and offer important experiences to participants at both theoretical and practical levels. This approach stands out as a powerful pedagogical tool that enriches drama in education and allows participants to find their own voice.

The empathy and social awareness that forum theater brings to participants contributes to the development of more effective strategies for bullying prevention and intervention. The role of the audience, although often overlooked, is a critical factor in the perpetuation and reinforcement of bullying. By dramatizing incidents of bullying, the forum theatre approach allows the audience to be directly involved and gives them the opportunity to offer alternative solutions. This participatory process encourages the audience to take an active role in solving problems and strengthens their sense of social responsibility. It also increases the audience’s ability to empathize, understand the perspectives of the bully and the victim, and develop a more active attitude towards bullying.

The increase in peer bullying incidents in school settings and the critical role of bystanders in perpetuating these incidents constitute an important problem in the field of education. The passivity of bystanders in bullying incidents may create an effect that approves the bullies’ behaviors, so it is of great importance to develop awareness and intervention skills of bystanders. While the existing literature generally focuses on the roles of bullies and victims, it is seen that interventions to transform the attitudes and behaviors of individuals in the bystander role are insufficient. This deficiency limits the effectiveness of anti-bullying programs and paves the way for the continuation of bullying incidents. Therefore, it is necessary to investigate the effect of forum theater approach on the intervention skills and attitudes of students in the role of bystanders in peer bullying.

The aim of the study is to examine the effects of Forum Theater approach used in drama method in education on the role of bystander in peer bullying.

In line with the aim of the research, the following questions are sought to be answered:

1. Is there a significant difference between the mean scores of high school students according to their grade level and gender before and after the forum theater study on peer bullying?

Sub-problems:

1.1. Is there a significant difference between the mean scores of high school students before and after the forum theater study on peer bullying?

1.2. Is there a significant difference between the mean scores of the sub-dimensions of high school students' levels of audience intervention to bullying before and after the forum theater study on peer bullying?

2. How is the distribution of the solution contents of the audience-actors?

3. What are the opinions of high school students who did not perform in the forum theater on peer bullying?

4. How did the forum theater study on peer bullying cause changes in the lives of high school students who were audience-actors?

Research on the role of the audience in peer bullying is limited and there is no academic study on this subject, especially with high school students. Similarly, among the studies using the forum theater approach, there is no study conducted with high school students or other student groups. This study has an important place in the academic literature as it is a first in terms of both the target group it addresses and the approach applied.

Method

Research Model

In this study, the mixed model, in which experimental design, one of the quantitative research methods, and phenomenology, one of the qualitative research methods, were used together, was preferred. Mixed methods research is an approach in which the researcher collects both qualitative and quantitative data, combines the advantages of these two methods and reaches conclusions (Creswell, 2021). Experimental design is a research design that is widely used in quantitative research methods and aims to determine the effect of an independent variable on a dependent variable (Ekiz, 2003). Phenomenology is a qualitative research method that aims to examine how individuals experience a particular phenomenon and how they attribute meaning to these experiences (Creswell, 2021). This method focuses on understanding the essence and basic structure of a phenomenon or experience. Developed by Edmund Husserl and based on philosophical foundations, this approach is generally used in fields such as psychology, education, health sciences and sociology (Creswell, 2021).

Working Group

The study group of the research consists of a group selected from 9th, 10th and 11th grade students studying at Salih Zeki Anatolian High School in Odunpazarı district of Eskişehir province in the 2023-2024 academic year.

Forum Theater Team Working Group

Within the scope of this research, a Forum Theater team of 9 people, consisting of 7 female and 2 male students, was formed on the basis of volunteerism among 11th grade students studying at Salih Zeki Anatolian High School in Odunpazarı district of Eskişehir province in the 2023-2024 academic year.

This team prepared a play on the theme of peer bullying. The play, which deals with the relationship between the oppressor and the oppressed, was designed in line with the expert opinions of the actor group, the researcher and the thesis advisor Assoc. Prof. Dr. Zeki Özen, taking into account the components of dramatic fiction and Forum Theater principles.

The researcher announced that a study on drama in education and peer bullying would be conducted for 11th graders in the 2023-2024 academic year at Eskişehir Salih Zeki Anatolian High School, where he worked as a counselor, and invited volunteer students to join the Forum Theater team. As a result, a Forum Theater team of 9 people, consisting of 7 girls and 2 boys, was formed.

The Forum Theater team created the text of the play after various improvisations. This text offers a comprehensive content addressing all types of peer bullying and each of the roles in the process.

As the researcher was in close contact with the Forum Theater team during the study process, the researcher noticed the team's concerns about conducting the study with 11th grade students at their own level. These concerns were discussed within the team and as a result of the interviews, it was agreed that 11th grade students would not take the study seriously enough and that this could lead to them mocking the team both during the study and in the context of their role in the Forum Theater team. In this framework, the researcher and the Forum Theater team jointly decided to exclude the sessions planned to be held with 11th graders from the study in order to protect the team and not to damage the integrity of the study. In a study on peer bullying, students' concerns that they might be exposed to peer bullying once again reveal the importance of the issue. On the other hand, since 12th graders were in the process of preparing for the university exam, it was observed that their school attendance rates were low and they were not active in participating in social activities during the dates of the study. This situation was considered to be inappropriate in terms of realizing the objectives of the study and 12th graders were not included in the study.

In line with all these reasons, sessions were planned with 9th and 10th grade students, which were not previously known to the Forum Theater team. The Forum Theater study was carried out in four sessions, and the classes to take part in the sessions were selected according to the permissions received from the school administration and the curriculum, and the first two sessions were held with the 10th graders and the last two sessions were held with the 9th graders.

- Session One: Two different 10th grade groups participated in this session and a total of 5 students, 3 girls and 2 boys, took the stage as audience-actors. In this session, two of the teachers of the course also went on stage to experience being an audience-player.

- Second Session: The study was conducted with two other 10th grade groups, and a teacher who had participated in the previous session participated again to observe different solutions. A total of 6 students; 4 girls and 2 boys took the stage.

- Session 3: This session was conducted with two different 9th grade groups and other teachers who were curious about the study attended this session even though they did not have class hours. A total of 8 students; 4 girls and 4 boys took the stage.

- Session Four: The study was conducted with the other two 9th grade groups and a total of 5 students, 3 girls and 2 boys, appeared on stage.

Each session was planned for two class hours with the permission of the school administration, but at the end of each session, the students requested the study to continue. The teachers who watched the work stated that it was the most effective guidance work they had ever seen and its connection with real life. Before the last session, the Forum Theater team expressed their regret that this study would come to an end. The feedback of all stakeholders on the study was a great source of motivation for the researcher.

Working Group in the Data Collection Process

The study group in the data collection process within the scope of the research consists of a total of 280 students in 4 classes at the 9th grade level and 4 classes at the 10th grade level studying at Salih Zeki Anatolian High School in Odunpazarı district of Eskişehir province in the 2023-2024 academic year.

Data Collection Tools and Data Collection

Bystander Intervention to Bullying Scale (BISBS)

Before and after the Forum Theater study, the Bystander Intervention to Bullying Scale was administered to a group of 90 volunteer 9th and 10th grade students.

The “Bystander Intervention to Bullying Scale”, which was adapted into Turkish by Kurt Demirbaş and Öztemel (2019) and used to collect quantitative data in this study, was developed to determine how individuals react to bullying incidents they witness and what attitudes they exhibit. The scale consists of five sub-dimensions and 16 items: (i) recognizing the incident, (ii) evaluating the incident as emergency help, (iii) accepting the responsibility to help, (iv) deciding how to intervene are represented by three items each; (v) implementing the intervention decision is represented by four items. The scale, which was applied with a 5-point Likert-type rating, was evaluated between “Strongly Disagree” and “Strongly Agree”. Construct validity was tested with confirmatory factor analysis and goodness of fit coefficients were found to be at an acceptable level. The overall internal consistency coefficient of the scale was determined as .88; the internal consistency coefficients for the sub-dimensions were calculated as: recognizing the event .60, interpreting the event as urgent .78, accepting the responsibility to help .67, deciding how to intervene .75 and implementing the intervention decision .78, respectively. The test-retest reliability coefficient was found to be .80 in the measurements made four weeks apart.

In order to collect quantitative data, a group of 90 participants was selected voluntarily from the study group of 280 participants for the pretest-posttest application. This group consisted of 57 students (42 girls and 15 boys) from 9th grade and 33 students (24 girls and 9 boys) from 10th grade. Data were collected online through Google forms.

Semi-Structured Interview

Qualitative data were obtained through two different methods: semi-structured interviews and focus group interviews.

The Semi-Structured Interview Technique is an interview method in which the interviewer prepares interview questions in advance to guide the interview on a specific topic and is conducted in the form of a purposeful conversation on the researched topic (Sali, 2012). This technique was applied by randomly selecting one female and one male student from each class among the 280 students who participated in the Forum Theater study in order to reflect the diversity of classroom dynamics and to ensure the relevance of the targeted outcomes of the study.

Focus Group Interview

According to Kruger (1994), Focus Group Discussion provides a carefully planned discussion environment where participants can freely express their thoughts (Cited in Çokluk, Yılmaz, & Oğuz, 2011). This interview method aims to reveal the perspectives, experiences and feelings and thoughts of people with common characteristics on a particular topic. Focus group interviews were conducted with participants selected from among the 280 students who participated in the Forum Theater study as audience-actors. In this framework, it was planned to work with a total of 13 students (7 girls and 6 boys) from the 9th grade and 12 students (7 girls and 5 boys) from the 10th grade. However, one male student from the 9th grade was unable to attend school due to health problems after the study, and the number of students who participated in the interviews was 24. Interviews were conducted in 5 different groups.

Data Analysis

The collected quantitative data were downloaded to the computer in Excel format. Since the data were collected through Google Forms, no missing data occurred since the next item could not be passed to the next item without answering each item. All analyses were conducted on a total of 180 student data, 90 pre-test and 90 post-test, using the SPSS 23.0 package program. Although there are different opinions, Bryman and Cramer (2001) stated that the number of participants should be at least five times the number of scale items. Since the Bystander Intervention to Bullying Scale (BISBS) used in this study consisted of 16 items, the number of 90 participants in both pretest and posttest was considered sufficient.

Firstly, demographic data were analyzed and descriptive statistics were presented. Then, reliability studies were conducted for the Bystander Intervention to Bullying Scale (BISBS). Afterwards, the normality assumptions of the scores obtained by the 9th and 10th grade students from the BPSI and its sub-dimensions were checked. In solving the sub-problems, “paired samples t-test” was used to test whether the mean scores between two sets of measurements showed a significant difference. One-way ANOVA for repeated measures was used to test the difference between two or more sets of measurements, and two-way ANOVA for mixed measures was used to test the common and main effects on the effectiveness of the experimental procedure. The distribution of the students participating in the study according to various variables is presented in Table 1.

Table 1

Distribution of Students Participating in the Study According to Various Variables

Variables	Categories	Pre-Test		Final Test	
		<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Class Level	9th grade	57	63.3	57	63.3
	Grade 10	33	36.7	33	36.7
Gender	Girl	66	73.3	66	73.3
	Male	24	26.7	24	26.7
Total		90	100	90	100

According to Table 1, 57 students (63.3%) from 9th grade and 33 students (36.7%) from 10th grade participated in the study at the pre-test and post-test stages. Of the participants, 66 (73.3%) were female and 24 (26.7%) were male. As a result, a total of 90 students participated in both the pre-test and post-test.

The qualitative data obtained from the semi-structured interviews and focus group discussions were analyzed using content analysis. Content analysis is a qualitative research technique that aims to reach objective, measurable and verifiable information. This technique aims to analyze documents, texts and other materials within the framework of certain rules (sampling, coding, categorization, etc.) (Metin & Ünal, 2022). In content analysis, similar data are brought together around certain concepts and themes, organized and interpreted in a way that the reader can understand. In this process, the data were analyzed by creating codes, categories and themes.

Research and Ethics

The research was found ethically appropriate and in accordance with all the rules specified to be followed within the scope of “Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive” by Ankara University Ethics Evaluation Board with decision number 183 dated 05.07.2024.

Findings

In this section, the quantitative data collected with the experimental design of the study and the pre-test and post-test analyses of these data and the qualitative data obtained within the scope of the phenomenological design are discussed. Content analysis of the qualitative data collected through interview forms and focus group interviews are also included. In addition, comments on the findings are presented in detail.

Quantitative Findings and Comments

In this section, the findings and interpretations related to the sub-problems related to the question “Is there a significant difference between the mean scores of the overall and sub dimensions of the bystander intervention levels of bullying before and after the forum theater study on peer bullying according to the grade level and gender of high school students?” are presented.

Findings related to the effect of forum theatre study on the general level of students' ESPC levels

Before the findings related to the first sub-problem of the study, the normality assumptions of the scores obtained by the 9th and 10th grade students participating in the study from the sub-dimensions and overall scores of the Bullying Bystander Intervention Scale (BISIS) were checked. The findings related to the pre-test are presented in Table 2 and the findings related to the post-test are presented in Table 3.

Table 2

Bystander Intervention to Bullying Scale (Pre-Test) Descriptive Statistics

Sub-dimensions	N	X	ss	Skewness coefficient	Coefficient of kurtosis
Noticing	90	3.00	0.96	-0.261	-0.627
Interpretation	90	3.80	1.28	-1.355	0.513
Acceptance	90	2.99	0.98	-0.372	-0.402
Decision Making	90	2.97	1.00	-0.449	-0.228
Intervention	90	3.15	1.04	-0.801	-0.066
Full Scale	90	3.18	0.86	-1.103	0.391

Table 3

Bullying Bystander Intervention Scale (Posttest) Descriptive Statistics

Sub-dimensions	N	X	ss	Skewness coefficient	Coefficient of kurtosis
Noticing	90	3.29	1.12	-0.050	-0.917
Interpretation	90	4.25	0.71	-1.086	1.895
Acceptance	90	3.69	0.91	-0.556	0.045
Decision Making	90	3.87	0.71	-0.106	-0.372
Intervention	90	3.92	0.70	-0.982	2.541
Full Scale	90	3.81	0.56	0.230	-0.096

When the data in Table 2 and Table 3 were examined, it was seen that the skewness and kurtosis coefficients of the mean scores of the 9th and 10th grade students who participated in the study from the levels of noticing, interpreting, accepting, deciding, and intervening, which are the sub-dimensions of the ACSIM and the ACSIM, were between -2 and +2, and therefore, it was determined that the normality assumption was met. Accordingly, parametric tests were used in the solution of all sub-problems related to the ACSM. In the solution of the first sub-problem, paired samples t-test (paired samples t-test) was applied. The t-test results testing the significance of the difference between the mean scores of the students' pre-test and post-test scores of the students are presented in Table 4.

Table 4

t-Test Results of Pre-Test and Post-Test Mean Scores

ZSMÖ	N	X	ss	sd	t	p
Pre-Test	90	3.18	0.86	89	-5.79	0.000
Final Test	90	3.81	0.56			

According to Table 4, it was determined that there was a significant increase in the level of bystander intervention to bullying of high school students after the forum theater study on peer bullying ($t(89)=-5.79$, $p<0.01$). Before the forum theater study, the mean score of the students' level of bystander intervention to bullying was $X=3.18$, while this mean increased to $X=3.81$ after the study. This finding reveals that the forum theater study on peer bullying had a significant effect on increasing the level of bystander intervention in bullying.

Findings related to the effect of forum theatre study on the sub-dimensions of students' ESPC levels

In the solution of the second sub-problem, one-way ANOVA for repeated measures was used. ANOVA results on whether the pre-test and post-test scores of the students regarding the sub-dimensions of the ACSS show a significant difference are presented in Table 5.

Table 5

ANOVA Results for the Sub-Dimensions of the ACSS

Diagnostic Statistics						
ZSMÖ	Pre-Test			Final Test		
Sub Dimensions	N	X	ss	N	X	ss
1.Noticing	90	3.00	0.96	90	3.29	1.12
2.Interpretation	90	3.80	1.28	90	4.25	0.71
3.Acceptance	90	2.99	0.98	90	3.69	0.91
4.Decision Making	90	2.97	1.00	90	3.87	0.71
5.Intervening	90	3.15	1.04	90	3.92	0.70
ANOVA Test Results						
Source of Variance	Sum of Squares	sd	Mean Squares	F	p	Significant Difference
Between Subjects	235.911	89	2.651	33.753	0.000	3 (pre-post test)
Measurement	175.053	9	19.450			4 (pre-post test)
Error	582.318	801	0.727			5 (pre-post test)
Total	993.282	899				

According to Table 5, it was determined that there was a significant difference between the pre-test and post-test scores of the high school students in the sub-dimensions of the NSCS ($F(9, 89)=33.753, p<0.01$). The mean scores obtained in the post-test ($X_{\text{noticing}}=3.29, X_{\text{interpreting}}=4.25, X_{\text{accepting}}=3.69, X_{\text{deciding}}=3.87, X_{\text{intervening}}=3.92$) were higher than the pretest mean scores ($X_{\text{noticing}}=3.00, X_{\text{interpreting}}=3.80, X_{\text{accepting}}=2.99, X_{\text{deciding}}=2.97, X_{\text{intervening}}=3.15$). Significant differences were observed especially in the sub-dimensions of acceptance, decision-making and intervention. However, the difference between the pre-test and post-test mean scores in the sub-dimensions of noticing and interpretation was not significant.

Qualitative Findings and Comments

In this section, findings and interpretations related to the questions “How is the distribution of the solution contents of the audience-actors?”, “How did the forum theater on peer bullying cause changes in the lives of high school students who did not perform?” and “How did the forum theater study on peer bullying cause changes in the lives of high school students who were audience-actors?” are presented.

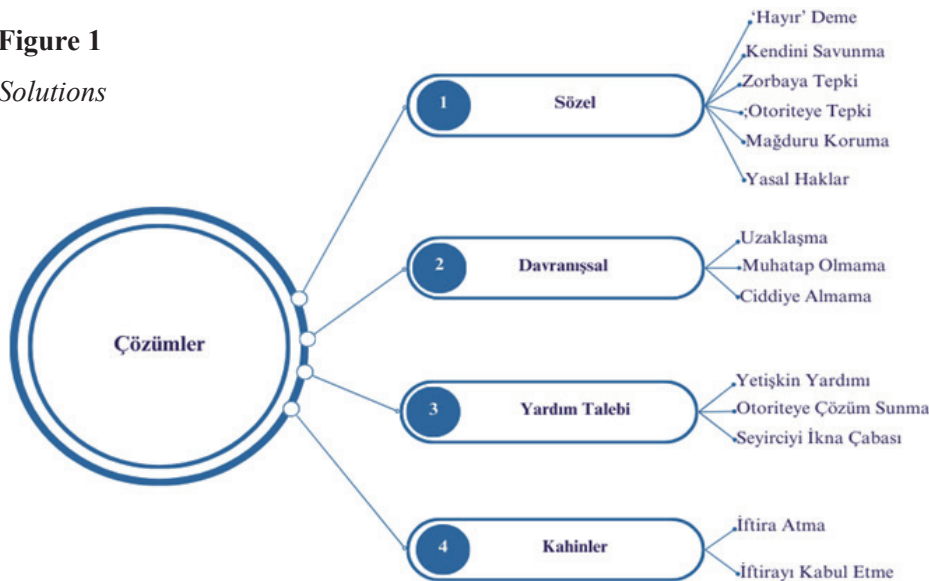
Solutions

The solutions offered on stage by a total of 25 audience-player group consisting of 14 girls and 11 boys were examined, and the theme “Solutions” created in this direction was based on the analysis of the solutions offered on stage by the audience-players participating in the forum theater study. The solutions offered by the participants in a forum where different behavioral forms of peer bullying were exhibited were divided into four main categories: verbal solutions, behavioral solutions, solutions for asking for help, and solutions of ‘oracles’ arising from the knowledge of the dramatic fiction.

Verbal solutions included saying “no”, self-defense, reacting to the bully, reacting to the authority, protecting the victim and expressing legal rights, while behavioral solutions included distancing from the bully, not engaging with the bully and not taking the bully seriously. Solutions for asking for help included asking for help from adults, trying to convince the audience and offering solutions to the authority. The solutions offered by the ‘oracles’ were determined as slandering and accepting the slander. The codes, categories, themes and information on the frequency of these codes identified for the research question are presented in Figure 1.

Figure 1

Solutions

The analysis revealed that there was diversity in the solutions offered by the audience-actors on stage. The fact that some audience-actors tried more than one solution contributed to the participants' development of problem-solving skills. This diversity also supported creative thinking capacity and allowed participants to explore alternative solutions. In particular, it was observed that some participants exhibited the ability to say "No" decisively, which is an important area of development during adolescence. Demonstrating a decisive attitude contributes to the increase in adolescents' self-confidence and the development of boundary setting skills. It was also observed that the participants developed different reactions to bullying: some reacted harshly to the bullies, some did not take the bullying seriously and responded with humor, some preferred not to deal with the bullying directly and not to respond, while others chose to move away from the bullying environment. These various responses suggest that participants developed different defense mechanisms against bullying.

It was observed that some participants defended themselves clearly and openly against authority figures such as teachers, principals and parents, while other participants remained more silent and in the background in the face of authority. This situation reveals the existence of different ways of reacting to authority. In this context, it is thought that it is important to improve individuals' rights-seeking and self-expression skills. The ability to claim rights and express oneself effectively contributes to individuals being more active and participatory in social life. The fact that some participants emphasized their legal rights in their reactions against the authority shows that knowing these rights provides confidence to the participants and helps them defend their rights. The fact that students know their legal rights and are aware of these rights both prevents them from being exposed to wrong behaviors and contributes to their own avoidance of wrong behaviors. This awareness also strengthens their sense of responsibility. Some of the participants became the voice of the victim or tried to support and empower the victim with their reactions when they were bystanders to peer bullying on stage. This shows that there are positive examples of the function of the bystander role in peer bullying.

It is emphasized how effective the active bystander role can be in combating bullying. It was observed that some participants who were exposed to or witnessed peer bullying requested help from adults for these experiences. In addition, there were participants who tried to persuade the audience to talk about both themselves and the bullying incidents they witnessed in order to cope with bullying and feel stronger in the face of the bully. Some participants' suggestions to authority figures such as "Can we meet alone?" or "Can you listen to the audience alone?" are considered as requests for help. However, due to the nature of forum theater, the audience's command of the structure of the dramatic fiction can create some disadvantages. These disadvantages reveal that the connection of theater practices with real life may remain limited. It was observed that three audience-actors tried to solve their bullying experiences by slandering the bullies. This shows that unethical solutions can be resorted to in the face of bullying.

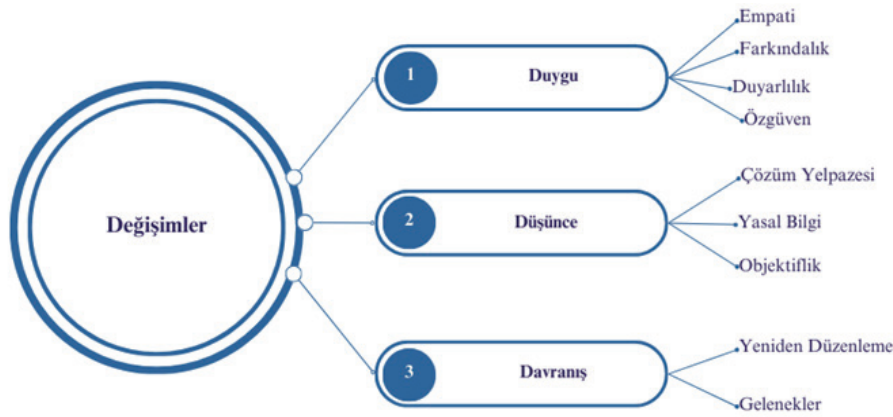
One of the participants eliminated the conflict elements in the dramatic construct by accepting all the slanders against her. This participant explained that he accepted the slander because he knew that he would not be punished and his life would not change, and that this attitude was based on a previous experience. This explanation reflects the inadequacies in disciplinary practices in school cultures and the reactions of students to this situation. This finding is thought to reveal the weaknesses of school cultures. Addressing these weaknesses in school cultures will lead to a more equitable and supportive educational environment for students.

Changes

Semi-structured individual interviews were conducted with the participants who did not take the stage. In these interviews, the theme of “Changes” consists of the content expressing what kind of changes this experience caused in the lives of the participants randomly selected from the group who watched the forum theater study on peer bullying. It was observed that the participants stated what kind of changes the forum theater study created in their lives in terms of emotions, thoughts and behaviors. The statements were divided into categories such as empathy, awareness, sensitivity and self-confidence in emotion-oriented changes; diversity of solutions, legal knowledge and objectivity in thought-oriented changes; and reorganization and traditions in behavior-oriented changes. The codes, categories and themes obtained for the research question and the frequency distribution of these codes are presented in Figure 2.

Figure 2

Changes

The statements of the participants are as follows:

“I thought, ‘Does it feel that bad?’ I didn’t think it was that bad. (Q1)”

“It’s a very bad thing when someone is oppressed (S7).”

“It showed how bad and disgusting it is. It showed how uncomfortable it makes people (S15).”

“I put myself in their shoes (S16).”

It was observed that the forum theater study on peer bullying increased the participants’ empathy levels towards bullying experiences.

“It created awareness. There was awareness that we should not be silent against bullying and that we should stand by the victim (Q8).”

“I learned not to stay silent against bullies (S13).”

“Supporting people (Q14).”

“It changed my perspective a little bit. (S16)”

These expressions “Empathy” in the “Emotion” category were evaluated within the codes , and it was determined that and “Awareness” the forum theater work on peer bullying increased the participants’ awareness levels about their bullying experiences.

“My perspective on bullying did not change because it was something I already knew. But it made me think that I should look at the emotional changes and psychology of the people around me with a different attention. (Q3)”

“I thought I should be more careful against bullies (Q9).”

“I am a little more sensitive about these issues (Q16).”

These expressions were evaluated within the “Sensitivity” code in the “Emotion” category, and it was observed that the forum theater study addressing bullying increased the participants’ sensitivity to bullying experiences.

“I cannot express myself too much. I lack self-confidence. It helped with that. The time was not enough, but I wanted to go on stage. (Q2)”

“I need to have self-confidence, which I already have, but it needs to be constant. (S11)”

These expressions were evaluated within the “Self-confidence” code in the “Emotion” category and it was determined that a forum theater study dealing with bullying emphasized the importance and value of self-confidence in bullying experiences of the participants, and that the audience-actors served as role models for self-confidence.

“I saw what could happen and what could be done if such an event happened to us. It offered me solutions. (Q6)”

“As I saw what my friends did while I was struggling with bullying, I learned new solutions and reinforced what I already knew. I said, ‘If I’m in such a situation, this is what I can do.’ (S7)”

“It allowed me to see from other perspectives and learn different approaches (S12).”

“It gave me hope. It showed me that there is a way. (S15)”

These expressions “were evaluated within the “” code and it Solution Range in the “ category Thought was seen that the forum theater study on bullying diversified the solution ideas that the participants could use while dealing with bullying and thus, even if they failed in the first attempt, they would not give up the struggle by being aware of alternative solutions. It is thought that the participants gained courage to try different solutions with this study.

“I thought ‘the bully won again’. Only SO15 changed the outcome. He used his legal rights there too. It is true that knowing can actually save you. It can happen to anyone (Q10).”

“Defending my own rights. (Q11)”

These statements were evaluated within the “Legal Knowledge” code in the “Thought” category. It is thought that knowing the legal rights of students who take the first steps towards becoming an individual from the beginning of adolescence will strengthen them to react correctly and appropriately and to defend their rights consciously. It was observed that the forum theater study on peer bullying enabled the participants to realize that this knowledge would empower them when they knew their legal rights against bullying and encouraged them in this learning process.

“This play showed me how important it is to have an objective perspective on an event. (S5)”

These statements were evaluated within the “Objectivity” code in the “Opinion” category. During adolescence, the importance of peer groups gradually increases and the decisions approved by the majority become reality for the individual, even if they are not certain. In this context, developing an objective approach and perspective is considered as one of the critical skills of this period. It is thought that the forum theater study on peer bullying emphasizes that an objective perspective is an important personal skill for the participants by revealing the experiences of each role in bullying experiences in a simple way.

“Nothing really changed for me. I wish for things to change for my friends. I thought about this during the play. It actually made me realize that I need others to change. (Q4)”

“Victims need to learn to react to the bully. (Q11)”

These statements were evaluated within the “Reorganization” code in the “Behavior” category, and it is seen that the forum theater study on peer bullying helped the participants to realize that victims and bystanders need to reorganize their behaviors in bullying experiences. This awareness can play an encouraging role in diversifying the reactions of the audience while providing support to the victims in the process of developing their personal skills.

“I thought that we need to say ‘Stop!’ to the elders. When SO2 was released, he stood up to the director. From there, I thought that we need to say ‘Stop!’ to people in authority (S1).”

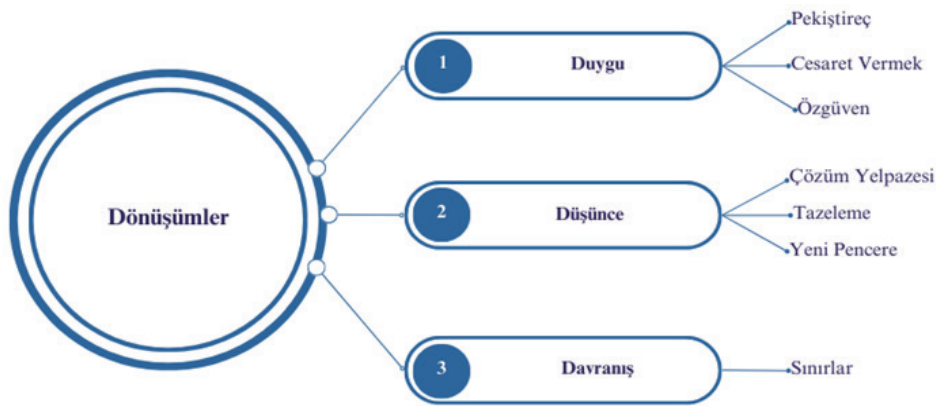
These statements were evaluated within the “Traditions” code in the “Behavior” category. In the traditional cultural structure of our country, children’s ability to express themselves and express their mistakes against older or authority figures is generally suppressed, and this situation is also effective in peer bullying cases. In this context, it is thought that families and schools should provide children with the skills of expressing themselves correctly and healthy discussion skills. The findings of the study show that the forum theater study on peer bullying increased the empathy, awareness and sensitivity levels of the participants, gave them self-confidence in the face of bullying, and the audience-actors became role models in this regard. In addition, it was seen that the forum theater gave the participants the courage to diversify their solutions and make different trials. Peer groups have a great influence on individuals during adolescence, and the forum theater study contributed to the participants feeling stronger by learning their legal rights. As a result, it was determined that the forum theater approach is an effective tool in understanding and transforming the bystander role in peer bullying and can be used as a successful approach in combating bullying in schools.

Transformations

The “Transformations” theme, which was created as a result of the analysis of the collected data, consists of the content expressing what kind of changes the forum theater study on peer bullying created in the lives of the individuals who participated in the study as audience-players. It was observed that the participants categorized the effects of this study on their lives as emotion, thought and behavior-oriented. The codes identified were categorized as reinforcement, gaining courage and increasing self-confidence in emotion-oriented changes; diversity of solutions, refreshing knowledge and new perspectives in thought-oriented changes; and setting personal boundaries in behavior-oriented changes. The codes, categories and themes related to the research question and data on the frequency of these codes are presented in Figure 3.

Figure 3

Transformations

The statements of the participants are as follows:

“After I did this, I talked to my mother. My mother said, ‘Why don’t you join the theater? Maybe I can’t participate because I’m too tired because I’m in volleyball, but it was very good to get such a response. (SO20)”

“It didn’t change much, but it was good that people reacted in this way, it felt good (SO14).”

These statements were evaluated within the “Reinforcement” code in the “Emotion” category. The fact that the actions of the participants were appreciated by their friends and families reveals that the approval received from the close environment is of great importance during adolescence and that this approval strengthens the behaviors of individuals.

“Encouraging people made me a little happy to be honest. (SO13)”

“We gave courage. (SO20)”

“My future career goal is not in any way related to the arts. But if I have touched at least one person’s life, that is a huge profit for me. It’s a part of who I am. (SO23)”

“The bully will see it, he will watch it, he will say, ‘There are those who are with him.’ He will not be able to bully openly. (SO21)”

These statements were evaluated within the “Encouragement” code in the “Emotion” category. The fact that the forum theater work encouraged both the audience and the victims and was a stimulus for the individuals in the role of bullies shows that the work appealed to all stakeholders and thus the highest level of efficiency was achieved.

“Being there, especially being on stage and being in that event really gave me some kind of self-confidence. At the same time, I am a person who thinks that my sense of empathy is generally broad and deep, but especially getting up there, trying to get my voice out there really helped. I thought, okay, this is an acting thing. So it may be what I don’t want right now, but in real life they don’t insist as if they are going through a single scenario. If I am that vocal in real life, of course I can change the outcome (SO17).”

“I’ve decided to react like that now, you need to be more dominant (SO5).”

These expressions in the “Emotion” category were evaluated within the “” code . Self-confidence The fact that the participants gained self-confidence both from their own stage experiences and from the solutions offered by other participants is considered to be a very important finding in terms of the results of the study.

“To produce a solution against the negativities that occur (SO7).”

“I think it showed me that I can take everyone’s different ideas, add a few more people’s solutions in addition to my own and keep up with it and do more important things.” (SO11)”

“I mean, maybe it changed because of what we watched (SO12).”

“My thinking has expanded. I was able to pick and choose from different solutions. It expands in that respect and you feel more protected. You know what to apply. He has taken such a precaution. It created a shield. It became my shield. (SO2)”

“I usually find a solution by not dealing with them, by pushing them away. I even tried to remove them there too. But you know, mine was not much of a solution, but SO1’s solution was very good. (SO5)”

These statements were evaluated within the “Solution Range” code in the “Thought” category. It is thought that the forum theater study contributed not only to the audience roles but also to the development of victim roles, as it offered new solutions to the participants in times of crisis and these solutions gave the participants a sense of confidence.

“I mean, I can’t say that it changed much in my life, I mean, I am like this in my real life. I actually did what I do in real life when I went on stage (SO13).”

“Because we were already playing ourselves there, what we would do against bullying in our lives didn’t change much. But our own behavior did not change in general. Because we already played ourselves there, we did what we were going to do (SO12).”

“It didn’t change anything for me. (SO16)”

“I remembered what I had forgotten, I refreshed my mind (SO23).”

“I had a memory. (SO19)”

“Nothing much has changed because I have seen the same thing only in the theater because I have mostly witnessed them (SO18).”

“It didn’t change anything in my life. Because it was a lock and I already had the key. So I opened it and entered. It was a situation that I had experienced before, that I had practiced in the same way before. So it didn’t give me any extra experience, it didn’t give me any extra knowledge. It was something I already knew (SO1).”

These statements were evaluated within the “Refreshing” code in the “Reflection” category. It is thought that the forum theater study provides an important contribution in terms of the permanence of behavior, as it offers participants the opportunity to re-experience their existing knowledge and transform this knowledge into behavior.

“It really changed my perspective. (SO22)”

“I saw that it was a different situation, it was not easy (SO24).”

“I have never been victimized like this (SO21)”

“I started to look at bullies from a different perspective. I started to think about where it could go. I saw how it could start from the smallest thing and reach to big things. The teacher in the play... We don’t have such a teacher in our school.” (SO10)”

“For example, the principal on the stage said, ‘Are you keeping me busy for bullying? Our manager wouldn’t do such a thing (SO4).”

“I think I learned that you have to prepare yourself for the worst situations. I saw what I can do in those situations (SO6).”

“Honestly, I was thankful for my situation. I mean, I think there are no people in my school who would do such a thing. I was thankful for that. I was happy that I am not with such bad people. There is someone who would slander, there must be. But there are also people who can answer the slander. Like our teachers, for example. Our principal really speaks out against bullying. He kicks them out of school, for example. He threw Mustafa out like that. I think this is a very good thing (SO8).”

These statements were evaluated within the “New Window” code in the “Thought” category. It is observed that the forum theater study raised the participants’ awareness about the seriousness of the issue of peer bullying, the attitudes of the people around them on this issue and the help they can get.

“Everything has changed. He says to me, ‘Now you have changed, you are not the same as you used to be.’ If you are aware of this, draw a line accordingly. I got rid of being abused. When I changed, he changed too (SO3).”

“It changed a lot in my life. My psychology was really starting to deteriorate in this situation. I was seriously uncomfortable, I didn’t want to come to school. I even thought about changing my class. Before the study, they must have said let’s go and talk to them, but I didn’t dare. After this study, my friends and I went together, we talked, we sorted it out. (SO9)”

“I have no idea if they were affected because they watched this, but bullies are a little more careful about their behavior. They became a little more silent and withdrew, but I don’t know if it’s because of that (SO4).”

These statements were evaluated within the “Boundaries” code in the “Behavior” category. Participants coded SO3 and SO9 stated that the forum theater study created significant transformations in their lives. SO3 realized that he had befriended bullies and ended these relationships and clarified his boundaries. SO9, on the other hand, intervened and reacted to the bullying he had been exposed to for a long time after the forum theater study. These statements emphasize how effective the forum theater approach is in combating peer bullying. In addition, participant coded SO4 stated that bullying behaviors in school decreased after the forum theater study. The research shows that the approval received from the close environment during adolescence plays an important role in the reinforcement of behaviors and that the forum theater study provides maximum efficiency by encouraging both the audience and the victims. The fact that the participants gained self-confidence from their stage experiences and developed new solutions in times of crisis revealed that the study contributed not only to the audience but also to the victim roles. The forum theater approach provided participants with the opportunity to re-experience their existing knowledge and transform it into behavior, raising awareness about the seriousness of peer bullying.

Discussion, Conclusion and Recommendations

In this study, the effect of the forum theater study on high school students’ levels of intervention to bullying as a bystander was examined in line with quantitative and qualitative data. The findings revealed that the forum theater approach provided positive changes in students’ attitudes and behaviors towards bullying.

In addition to this study, the findings of other studies on the topic also provide important clues about the transformative aspects of Forum Theater activities. For example, Kuyumcu (2012), while expressing his views on the transformative effect of Forum Theater, states that Augusto Boal defines Forum Theater as “a kind of arsenal, a rehearsal space and a laboratory where experiments are carried out”. It is stated that from the moment the audience turns into “audience-players”, they begin to gain an experience of the outside world . When they see the events of their own lives on the stage, they become alienated from these events and can search for solutions more easily. This process enables individuals to approach the subject with reason and logic, and allows them to realize the problems they have internalized and are not aware of, and to seek solutions to these problems. As a result, the audience gains strength and discovers their potential by experiencing their own knowledge on stage.

Kantar and Uysal (2019) conducted a 52-hour creative drama-based study to examine the change in the perception of peer bullying with 30 participants (experimental and control groups) voluntarily selected among 6th grade students at Mustafa Kemal Secondary School in Bağcılar

district of Istanbul province in the 2018-2019 academic year. According to the findings of the study, creative drama-based workshops provided significant changes in the perceptions of peer bullying of the experimental group participants, including verbal and relational/emotional bullying as well as physical bullying. When the results of previous studies are evaluated, it is seen that provides. creative drama a safe learning environment for participants to understand the complex social dynamics of bullying behaviors and to develop empathy towards such behaviors. It is thought that drama activities enable individuals to look at the problems with a critical eye, to better understand the effects of bullying behaviors on victims, bullies and bystanders; and also contribute to the development of conflict resolution and communication skills by increasing their self-confidence.

In direction, the findings expressing the transformative effect in this study this can be expressed as follows: The analysis of the pre-test and post-test data obtained with the Bystander Intervention to Bullying Scale (BISBS) showed a statistically significant increase in students' levels of bystander intervention to bullying after the forum theater study. These increases, especially in the sub-dimensions of acceptance, decision-making and intervention, reveal that students' tendencies to recognize bullying situations, make decisions about these situations and actively intervene have strengthened. However, no significant difference was observed in the sub-dimensions of recognizing and interpreting. This is due to the fact that students already have a certain level of consciousness about recognizing and interpreting bullying incidents, considering their developmental characteristics.

The findings of this study reveal in detail that the forum theater approach is used as an effective intervention tool against peer bullying and its positive effects on the participants. The study shows that forum theater diversified the participants' strategies for coping with bullying, improved their creative problem-solving skills, and enabled them to develop different defense mechanisms against bullying. In the forum theater environment, participants had the opportunity to express themselves and develop different approaches to the problems they faced by trying various solutions on stage. Reliving their experiences about bullying on stage allowed the participants to reinforce this knowledge, thus transforming the knowledge they learned into behaviors and increasing the permanence of these behaviors.

Research findings revealed that forum theater deepened participants' empathy, awareness and sensitivity levels. When the participants witnessed peer bullying, they displayed a variety of reactions such as supporting the victims, resisting the bullies, or staying away from the environment. This diversity of responses shows that individuals develop different strategies in the face of bullying and that these strategies help them feel safer. Throughout the forum theater process, the participants increased their self-confidence and gained courage to defend their rights and express themselves when faced with bullying.

The study emphasizes that the participants' learning about their legal rights and emphasizing these rights contributed to them feeling safe and defending their rights consciously. During the forum theater process, participants had the opportunity to practice expressing themselves against authority figures, expressing their rights and reacting when necessary. Participants who learned about their legal rights felt stronger while fighting against bullying and this knowledge contributed significantly to their self-confidence.

The forum theater activity contributed significantly to the participants not only in combating bullying, but also in effectively assuming the role of a bystander. The study gave the participants a

valuable perspective on understanding the seriousness of bullying incidents and the responsibilities of being a bystander in such situations. Participants who witnessed bullying incidents approached the events from a more objective perspective during the forum theater process and adopted the responsibility to support the victims.

Both quantitative and qualitative findings revealed that the forum theater approach was effective in increasing students' level of intervention to bullying as bystanders. It is seen that when bystanders intervene in bullying incidents, the course of events can change in every aspect. While quantitative findings show that there is a statistically significant increase in students' tendency to intervene in bullying, qualitative findings illuminate the emotional and cognitive processes behind this increase in more detail.

This study reveals that the forum theater study on peer bullying is an effective approach to increase high school students' level of intervention to bullying as bystanders. Both quantitative and qualitative findings show that the forum theater approach increases students' emotional and cognitive awareness, enabling them to become more effective and responsible individuals in combating bullying. The implementation of such innovative and participatory approaches in education will contribute to the social and emotional development of students and help create a safer and more supportive learning environment.

Research findings reveal that the forum theater approach is an effective tool in raising awareness of peer bullying and increasing students' level of intervention as bystanders. It is seen that this approach improves students' empathy and intervention skills by increasing their emotional and cognitive awareness, and thus has an important potential in combating bullying. In line with the purpose of the study, the forum theater approach successfully increased the audience intervention levels of the students to peer bullying. In this context, the following based on the results of the study suggestions are presented :

It is recommended that educational institutions integrate interactive and participatory approaches such as forum theater into guidance and psychological counseling programs.

Raising awareness of teachers and school administrators about the role of bystanders in peer bullying and creating a supportive school climate will enable students to take a more active role in combating bullying. By establishing forum theater clubs in schools, students can be encouraged to actively participate in this process. Through these clubs, students can develop solutions against peer bullying and organize awareness activities.

In addition, including students' opinions in school policies and practices can increase their sense of responsibility and willingness to intervene in the fight against bullying.

It is thought that the implementation of these suggestions will contribute significantly to taking effective steps in combating peer bullying and supporting the social and emotional development of students.

References

- Adıgüzel, Ö. (2018). *Creative drama in education*. Yapı Kredi Publications. <https://doi.org/10.14527/9786053644675>
- Boal, A. (2008). *Games for players and non-players* (B. Ataman, Ö. Öztürk, & K. Rızvanoğlu, Trans.). Boğaziçi University Publishing. (Original work published 1992)
- Bryman, A., & Cramer, D. (2001). *Quantitative data analysis with SPSS release 10 for Windows: A guide for social scientists*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203471548>
- Creswell, J. W. (2021). *Introduction to mixed methods research* (M. Sözbilir, Ed., 3rd ed.). Pegem Akademi. (Original work published 2015)
- Çarkıt, E., & Bacanlı, F. (2020). Peer bullying in schools: A qualitative study based on teachers' perspectives. *OPUS International Journal of Society Researches*, 15(24), 2545–2583. <https://doi.org/10.26466/opus.644848>
- Çokluk, Ö., Yılmaz, K., & Oğuz, E. (2011). A qualitative interview method: Focus group interview. *Theoretical Educational Science*, 4(1), 95–107. <https://keg.aku.edu.tr/arsiv/c4s1/c4s1m6.pdf>
- Dewey, J. (1934). *Art as experience*. Perigee Books.
- Eisner, E. W. (2002). *The arts and the creation of mind*. Yale University Press.
- Ekiz, D. (2003). *Introduction to research methods and methodology in education*. Anı Publishing.
- Espelage, D. L., & Holt, M. K. (2001). Bullying and victimization during early adolescence: Peer influences and psychosocial correlates. *Journal of Emotional Abuse*, 2(2–3), 123–142. https://doi.org/10.1300/J135v02n02_08
- Freire, P. (2017). *Pedagogy of the oppressed* (D. Hattatoğlu & E. Özbek, Trans.). Ayrıntı Publishing. (Original work published 1968)
- Gardner, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. Basic Books.
- Kantar, E., & Uysal, B. (2019). Creative drama activities based on text types and their effect on peer bullying perception. *Journal of Mother Tongue Education*, 7(4), 1141–1163. <https://doi.org/10.16916/aded.595221>
- Kaşıkcı, F. (2018). *The relationship between cognitive distortions, coping strategies with peer bullying, and self-regulation skills in adolescents* (Unpublished master's thesis). Atatürk University, Erzurum, Turkey.
- Kurt Demirbaş, N., & Öztemel, K. (2019). Turkish adaptation of the Bullying Bystander Intervention Scale (BBIS): A validity and reliability study. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 9(54), 965–985. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tpdrd/issue/48897/623295>

- Kuyumcu, N. (2012). The use of “forum theatre” methods in public education. *Journal of Research in Education and Training, 1*(3), 261–267.
- Maunder, R. E., & Crafter, S. (2018). School bullying from a sociocultural perspective. *Aggression and Violent Behavior, 38*, 13–20. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2017.10.010>
- Neelands, J. (2000). *Drama and theatre studies*. Hodder Education.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Wiley-Blackwell.
- Onur, H. Ö. (2016). *The effect of using the forum theatre technique in creative drama on improving mothers' communication skills* (Master's thesis, Ankara University). Ankara University, Institute of Educational Sciences.
- Salmivalli, C. (2010). Bullying and the peer group: A review. *Aggression and Violent Behavior, 15*(2), 112–120. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2009.08.007>
- Smith, P. K., & Sharp, S. (2003). *School bullying: Insights and perspectives*. Routledge.
- Tuzcuoğlu, S., & Adıgüzel, Ö. (2021). Creative drama and forum theatre in the context of instructor, subject, group, and place. *Journal of Creative Drama, 16*(1), 103–130. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ydrama/issue/60339/880795>
- Türk Kurtça, T., Ermağan Çağlar, E., & Sanal Özcan, Y. (2020). A review of the relationship between peer bullying and posttraumatic stress disorder. *Kastamonu Education Journal, 28*(2), 584–595. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.693410>
- Winner, E., & Hetland, L. (2000). The arts and academic achievement: What the evidence shows. *The Journal of Aesthetic Education, 34*(3–4), 3–10. <https://doi.org/10.2307/3333637>
- Yelboğa, N., & Koçak, O. (2019). Predictive factors of peer bullying in adolescents: An evaluation from the perspectives of bullies and victims. *OPUS International Journal of Society Researches, 13*(19), 2286–2320. <https://doi.org/10.26466/opus.543567>